

LONDON, 18. OKTOBRA 1971.

LETO XXIV. ŠTEV. 388.

HLAPCI

HLAPCI! Za hlapce rojeni, za hlapce vzgojeni, ustvarjeni za hlapčevanje! Gospodar se menja, bič pa ostane in bo ostal na vekomaj, zato ker je hrbet skrivljen, biča vaje in željan!

CENTRALNI KOMITE ZVEZE KOMUNISTOV SLOVE NIJE je razpravljajal o aferi 25 poslancev dva dni in pozno v noč. Končno je potrdil stališča sekretariata in referat Franceta Popita, kar se pravi, da je vkljub pomislekom in obotavljanju sprejel stališče partijskega vrha, da so poslanci prekršili disciplino. Nešteto krat je bilo med potekom te afere zapisano, pa vendar velja še enkrat poudariti, da je tistih 25 slovenskih poslancev poskusilo, da predlaga dodatnega kandidata za predsedstvo SFRJ po vseh zakonih in veljavnih predpisih. Posrečilo se jim ni, pa vendar so strašan-

sko razjezili partijske vrhove. Za demokratične vaje ti nimajo nobenega posluha. Kot v starih stalinističnih časih so zakoni le toliko veljavni, kolikor prija oblastnikom. Če jih kdo skuša posplošiti in pri tem stopi na prste oblastnikom, ga ti proglase za razbojnika in razdiralca. Stalin je tako po svoje krojil zakone. Temu smo zadnjič rekli opičji cirkus in se čudili, da v njem sodelujejo tudi sicer normalni in inteligentni mlajši ljudje brez mentalitete hoste. Razlago je vsekakor moč najti v gornjem Cankarjevem citatu in v sledečem:

Kajti ena beseda je, ki je živa in vsem razumljiva: oblast. Pokori se, ne upiraj se, je poglavitna zapoved; vse drugo je privesek in olupšava...

Oba citata sta iz Cankarjevih 'HLAPCEV'. Ta drama v petih dejanjih je namreč klasičen opis prav takega dogajanja. Gospodar se je od Cankarjevih časov menjal; takrat je bil črn, zdaj je rdeč. Bič pa je ostal. Petindvajset let ga že vihte novi gospodarji, pa se še niso upehali. Ostali so tudi skrivljeni hrbti, čeprav so zdaj zbrani v vseh

mogočih konferencah in komitejih Zveze komunistov. Namesto Jerman beri Matičič. Namesto Komar beri Skok. Namesto župnik beri Popit. Vsa zgodba je dramatično podana v Cankarjevi igri. Cankar tudi poskrbi za razlago dolgih sej in govoranc, na katerih so sokazovali, kaj in zakaj so se pregrešili tisti poslanci:

Ti praviš na kratko: pamet je zatajil za tolsto kračo - tak učenjak pa ti razklada svojo nečedno stvar od zore do mraka, in oblakov ti nakopiči besed, ki jih je bil nabral iz deveterih besednjakov, naposled se ti zavrti v glavi, da poklekneš preden in ga moliš, ne zato, ker ga spoštuješ, temveč ker si truden. O, že debele knjige so pisali o tistih tvojih žgancih in izkazalo se je prav zares: da je za nepoštenost razlogov devetindevetdeset, za poštenost pa komaj eden...

Pokleknil so torej spet enkrat pred Popita, Vipotnika, Marınca in druge, ker so jih utrudili z nakopičenimi besedami, ker so oblast in ker jim nudijo tolsto kračo v obliki služb in položajev. Kaj naj stori uboga reva Aleksander Skok, sekretar občinskega komiteja v Domžalah? S Cencetom Matičičem sta prijatelja. V dnu duše pritrjuje Matičiču, ve, da ima prav; občuduje njegov pogum. A misliti mora na svojo službico. Kaj bo počel, če ga odstavijo kot sekretarja? Kaj šele, če ga vržejo iz partije? Poštenega dela ni vaje, da bi šel beračit, ga je sram. Raje zataji pamet za tolsto kračo in udari po Matičiču, ki ga zasovraži, ker je imel več poštenja in poguma kot on sam.

In kaj naj store člani centralnega komiteja? Ali naj glasujejo proti predsedniku, tajniku in sekretariatu? Saj bi; toda misliti je treba na službice in položaje. In končno: ali naj zaradi tega razbijejo partijo? Poštena pot bi seveda bila, da bi glasovali proti stališčem sekretariata. Če bi kdo od vodilnih izstopil, bi izvolili novega, saj ne manjka ljudi, ki bi bili vsaj toliko sposobni kot Popit, Vipotnik ali Marinc. Toda vprašanje tiste tolste krače bi bilo še zmeraj odprto, ker se nikdar ne ve, ali bi taka poštena pot zares dobila večino. Zato je bolje delati po ovinkih. Popit, Vipotnik, Marinc, tudi Košir - in na Romana Albrehta ne smemo pozabiti, saj je celo napadal slovensko vlado - so

se pokazali v grdi luči. Malo preveč so pokazali svojo surovost, totalitarno, stalinistično naravo. Ob priliki jim bo treba spodnesti nogo. Pošteno in odkrito to seveda ni. Toda od hlapcev, v partiji za hlapce vzgojenih, kaj drugega ni mogoče pričakovati.

BREŽNJEV PRI TITU

Kadar gre za objemanje z ruskim medvedom, pokaže Tito svoje sposobnosti. Medved ga kljub nekajkratnim poskusom še ni strl. Tudi med Brežnjevim obiskom se je po kazalo, da se Tito dobro razume na barantanje s Sovjeti, ker so pač tiči istega perja in govore isti jezik komunizma, ki prikriva misli surove oblasti. Pri takih pogovorih je Tito star mojster, ker dobro ve, kako nasprotniku tečejo misli. Ob Brežnjem obisku mu je šlo za potrditev beograjske deklaracije iz leta 1955 (gl. Od meseca do meseca) in pred vsem za odnose med državama. Te odnose med državama je poudaril že precej v pozdravnem govoru na letališču in bolj na dolgo v zdravici na večerji. Brežnjev pa je od vsega začetka govoril o stikih med partijama in državama. Pomen je v tem, da če so partije ozko povezane, država iz gubi na pomenu in je s partijskega stališča končno lahko mogoče tudi vmešavanje kot na Češkoslovaškem. V končni izjavi je Tito toliko popustil, da je partijsko sodelovanje dobilo enakovredno mesto z državnim.

Brežnjev je že prvega dne na večerji pohvalil beograjsko deklaracijo in moskovsko izjavo iz leta 1956, ki je prvo potrjevala. Toda dostavil je pripombo o "sodobnih razmerah", ki so jo nekateri tolmačili kot oporekanje navedenim načelom, češ da so potrebna prilagoditve. Tudi doktrini omejene suverenosti, zaradi katere trpi Češkoslovaška, se ni odrekel, kot bi Jugoslavní radi, ampak se ji je izognil češ da ni vredno izgubljati časa zaradi takih laži. Res je, da doktrine v Moskvi niso proglasili kot take, ampak se je izcimila iz zagovarjanja vdora na Češkoslovaško. Tega vdora tokrat ob obisku v Beogradu nihče ni javno omenil; ni pa nobenega dvoma, da ga je Tito Brežnjevu na samem vrgel v zobe. Končno sta v izjavi zapisala, da načela teh deklaracij še drže kot temelji za razvoj odnosov, pri čemer so Jugoslavní sicer dosegli svojo, a so nedvomno neradi popustili, ker bi imeli rajši, če bi Brežnjev izrecno potrdil načelo nevmešavanja. Brežnjev se ni dal kar tako in je v Zemunu govoril o "splošnih zakonitostih socialistične graditve... brez katerih socializma sploh ne more biti." To je mogoče razlagati tako, da utegne Sovjetska zveza lepega dne razglasiti, da so te zakonitosti v Jugoslaviji ogrožene in da je socializmu v Jugoslaviji treba priskočiti na pomoč, kot so priskočili na pomoč Madžarski in Češkoslovaški. V skupni izjavi so omilili to misel toliko, da so kot "nezamenljiv temelj" označili "edinole nauk Marxa-Engelsa-Lenina".

Zaradi vsega tega je mogoče razumeti, zakaj so v Moskvi skupne izjave bolj veseli kot v Beogradu. Res je Brežnjev potrdil beograjsko deklaracijo, toda ni izrecno potrdil načela nevmešavanja. Res je dal svoj blagoslov po-

litiki neuvrščenih držav, toda le zaradi njene "antiimperialistične usmerjenosti." Toda v govorih je hvalil sovjetski blok in varšavsko pogodbo ter teh v izjavi niso obsodili. Primerjava z beograjsko deklaracijo iz Hruščovovih časov najlepše pokaže, da je takrat Tito bolj ukrotil medveda.

UREDNIŠTVO

S.F.R. Jugoslavija in ekonomski bloki

Postalo je že skoraj pravilo, in gotovo ni čisto nič neobičajnega, da je slejkoprej vsaka država soočena z neko vrsto gospodarske krize. Tudi Združene države Amerike niso bile pri tem izjema, kot smo videli pred kratkim (KT 387) medtem ko drže v komunističnih državah permanentno gospodarsko krizo na vajetih samo s političnimi merami. Primer Jugoslavije pa je nekaj posebnega, ker niha med kladivom in nakovalom, četudi ni nujno, da bi moralo tako biti. Njena stalna gospodarska kriza je še povečana zaradi slabega položaja in odnosa Jugoslavije napram evropskim gospodarskim in carinskim blokom. Po eni strani so Jugoslavní sicer rešeni povezave proti Vzhodu, kar je bilo vedno negativno zanje, vendar pa istočasno niso na drugi strani našli prave vključitve v evropske bloke, ki edini bi mogli nuditi neko zdravo osnovo za razvoj jugoslovanske zunanje trgovine. Tako se nahaja Jugoslavija v nezavidnem položaju, da sicer v glavnem trguje z Zapadom, vendar pa pri tem ni dosegla ugodne ekonomske povezave s svojimi partnerji.

Po zelo izdatni podpori UNRRE, kjer so šli milijoni dolarjev enostavno rakom žvižgat, je tudi naduto jugoslovansko politično vodstvo - kot v vseh drugih komunističnih državah - odklonilo Marshalov načrt. Kazalo je, da bo tedaj tudi Jugoslavija popolnoma prišla pod sovjetsko kladivo. Toda Kominforma je to preprečila in Jugoslavija je bila leta 1948 prisiljena iti svoja pota. Trenutno ni bilo drugega izhoda, kot ubrati neko srednjo pot, dokler se položaj ne bi stabiliziral.

EVROPSKI SKUPNI TRG

Skupno evropsko tržišče je bilo ustanovljeno leta 1957 in ima poleg šestih rednih članic (BeNeLux, Francija, Zapadna Nemčija in Italija) še dve pridruženi članici (Grčija in Turčija). Ustanovitev tega tržišča je stremela po 1) odpravi carinskih meja med članicami, 2) enakih tarifah in enaki trgovinski politiki proti tretjim, in 3) prostem premiku oseb, uslug in kapitala med članicami.

Kot vemo, je bilo to Tržišče silno uspešno in je že danes velesila, ki je prvi dve točki izpolnila stoo odstotno. Je to takoj za Združenimi državami najmočnejši gospodarski blok, ki zdaleč prekaša EFTO in COMECON.

EVROPSKO ZDRUŽENJE SVOBODNE TRGOVINE

EFTA je bila ustanovljena nekaj let za Evropskim Tržiščem, njene članice pa so Avstrija, Danska, Norveška, Portugal, Švedska, Švica in Anglija, deloma pa tudi Finska. Njen namen je bil v glavnem isti kot pri Evropskem trgu,

vendar pa njenega uspeha ni moč primerjati z Evropskim tržiščem. Nekateri sodijo, da je vzrok v tem, ker so posamezne članice manj močne, drugi pa pripisujejo vzrok neugodni geografski legi članic. Ni izključeno, da ni bilo dovolj vere in volje, ki sta najbrže bili odločilni za uspeh Tržišča. Toda ne glede na to, ta blok nima kake bodočnosti, ker bodo predvidoma Anglija, Norveška in Danska, pa tudi Irska v kratkem itak presedale v Skupni evropski trg.

GATT

Mnoge države so skušale s posebnimi dogovori v okviru GATT organizacije doseči znižanje carinskih tarif. Glavni uspeh doslej je bil, da so si pridobile najboljše možne carinske stopnje (most favoured nation obligation), kar je izredne važnosti v tistih državah, ki imajo več carinskih stopenj. Kanada in Združene države imajo na primer najugodnejšo tarifo za Commonwealth, nato sledijo Most Favoured Nations, in potem pridejo vsi ostali. Kazalo je, da bo ta organizacija še uspešnejša po konferenci "Kennedy Round" vendar pa se pričakovanja niso izpolnila in je vsa stvar tako in tako v neki krizi zaradi najnovejših ukrepov v ZDA. Jugoslavija je članica GATT.

COMECON

Ta komunistični gospodarski blok, ki naj bi bil odgovor na Skupno tržišče, vključuje Sovjetsko zvezo, Poljsko, Češkoslovaško, Vzhodno Nemčijo, Bolgarijo in Romunijo. Kot je bilo pričakovati, je rubelj v tem bloku ne samo poglavar ampak pravi tiran. Centrala je kajpak v Moskvi, preko katere teče vsa mednarodna trgovina v rubljih, tako da članice niti ne morejo trgovati med seboj ločeno, odnošno neposredno. Kot je znano, so rubelj umetno dvignili v veljavi, kar je silno podražilo vse proizvode Sovjetske zveze. Surovine, ki v glavnem prihajajo iz Sovjetske zveze, so dražje kot na svetovnem trgu, gotovi produkti, ki se vračajo v Sovjetijo, pa so cenejši. Moskva vztraja na tem, da mora biti trgovina med posameznimi sateliti uravnovešena vsako leto. To pomeni, da recimo Romunija ne more porabiti odvisnih rubljev za plačilo dolgov recimo Poljski ali Češkoslovaški. Temu se seveda sateliti upirajo, in v tem je treba tudi iskati mnogih vzrokov stalnih težav med sateliti in Moskvo, toda zaenkrat se morejo samo zadovoljiti z obljubo, da bo prosta trgovina v Comeconu do leta 1980. zagotovljena. Torej še devet let davka!

'BLOK NEUVRŠČENIH'

Jugoslavija si je hudo prizadevala, da bi se ustanovil blok neopredeljenih. To pa ni imelo nobenega dobrega sadu, ker so pač afriške in azijske države preravne. Jugoslavija je poskušala razviti večjo ekonomsko aktivnost proti Afriki in Aziji, toda rezultat je bil le v tem, da so obstali s celo vrsto neplačanih dolgov. Ta Titova grandomanija je končala z nekaj sto milijoni dolarjev izgube in z zamorskimi študenti v celi Jugoslaviji.

ZAMUJENA PRILOŽNOST

Ko sta se ustanavljala oba zapadna evropska gospodarska bloka, je bila prilika, da bi se Jugoslavija vključila vsaj v EFTO, nakar bi moglo priti do kakega tesnejšega sodelovanja s Skupnim evropskim tržiščem. Politični položaj ni bil tako napet in bi to lahko tvegali, saj je Stalin

todaj ravnokar umrl in novi poglavarji v Sovjetski zvezi so imeli drugih skrbi dovolj. Jugoslavija zdaj izvažajo preko 30 % svojega izvoza v Skupno evropsko tržišče. In ta izvoz bi se lahko neprimerno bolj dvignil, ako bi šlo brez carine.

Od časa do časa sicer Jugoslaviji uspe kako posebno znižanje carine pri EEC. Toda pri tem gre samo za kratkoročne sporazume na dobo od 6 do 12 mesecev. Pred nekaj leti je bila vsa Jugoslavija v krizi, ker je Italija ustavila posebne ugodnosti za izvoz živine. Končno so Lahi popustili, kar pa je seveda bilo treba plačati na drugih poljih, pogosto političnih.

Ako hoče Jugoslavija postaviti svoj izvoz na zdrave osnove, bo nujno potrebno če že ne članstvo v EEC pa vsaj neke vrste stalni dogovor s Tržiščem, dogovor, ki ne bi bil vsak trenutek spremenljiv. Jasno je, da bo Jugoslavija za kaj takega morala plačati neko ceno, in da bo morala pri odločilnih krogih Zapada ustvariti videz resnosti, volje po nadaljnji liberalizaciji ali humanizaciji njenega režima. To je nujno že iz čisto psiholoških razlogov, neobhodno potrebno pa je tudi zaradi okrepitve njenega gospodarskega sistema, kar ni moč doseči s politično prisilo ali politično-ekonomskim kavbojstvom, ki ga v Jugoslaviji opazujemo že leta in leta. Bazično so zapadno evropske države politično naklonjene Jugoslaviji - že zaradi Sovjetske zveze - vendar pa Jugoslavija ne more pričakovati, da bo Zapad storil neke vrste politični harikiri, popustil Jugoslaviji (in Španiji, če hočete) in napram lastnim državljanom vso svojo politično zamisel svobode in humanizma postavil pod vprašaj...

Če kaj, potem gre tudi tu za Daj-Dam in poteza je zdaj na strani Jugoslavije. Poslednji dogodki v Jugoslaviji, ko so preganjali časopise, suspendirali poslance, prirejali politične sodne procese proti lastnim državljanom ali tujim časnikarjem, do neke mere že tudi razvodeneli ustavne reforme, komaj sprejete, so v očeh Zapada - korak nazaj. Tega noben obisk prezidenta Tita ne bo odstranil in dokler Jugoslavija resnično ne bo humanizirala svojega sistema, ekonomski (in politični) krizi države ni konca.

PETER URBANC

VIŠJA UVOZNA CARINA NA MESO

Iz tržaškega GOSPODARSTVA povzemamo, da je Italija - in enako ostale države Skupnega trga - v oktobru povišala carino na uvoz mesa iz Jugoslavije kot je to storila tudi za uvoz mesa iz 'tretjih držav'. Beograjska BORBA je navedla, da je Italija zvišala te prelevmane občutneje v primeru Jugoslavije kot pa 'tretjih držav', nakar so carinske oblasti v Trstu pojasnile GOSPODARSTVU, da je razlika le v različnih 'tretmanih' spričo trgovinskega sporazuma med Jugoslavijo-Skupnim trgom, spričo katerih so bili nazadnje prelevmani na uvoz mesa iz Jugoslavije dejansko res zvišani v večji meri kot pri ostalih državah. Na carini so rekli, da tu ne gre za kakšno diskriminacijo napram Jugoslaviji. Kakorkoli že, ta dogodek potrjuje zaključke in razlago, ki jo nudi v današnjem članku g. Urbanc.

(gs)

ZMEDA PRED VOLITVAMI

Od političnega sodelavca

"Nevarna igra z ognjem", objavljena v septembru, je - kot sem pričakoval - naletela pri goriškem Slovenskem ljudskem gibanju in v tržaški Slovenski skupnosti na jezen sprejem. Sicer pa je bilo to čutiti že itak iz apela izvršnega odbora Slovenskega ljudskega gibanja v Gorici, ki sem ga objavil zadnjič; "polemika" v tisku je bila tam označena za "škodljivo". Ni dvoma, da je ta sodba v prvi vrsti letela na KLIC TRIGLAVA, ki je prvi o tej stvari poročal kritično in komentiral dogajanje v Gorici in Trstu. Ljudem, ki so povzročili to poslednjo politično krizo na Primorskem, gotovo ni do tega, da bi se o stvari pisalo in polemiziralo. Stvar je preveč neprijetna - zato pod tepih z njo!

'PO ZAKONU NEMOGOČE'

V Gorici in v Trstu so kritizirali pisanje KLICA TRIGLAVA v glavnem v tem, češ da italijanski zakon ne dovoljuje, da bi dr. Štoko v deželnem svetu zamenjal dr. Sfiligoj, ki je prišel z ozirom na volivne rezultate šele na tretje - in ne na drugo - mesto. Po tem zakonu bi bila kakršnakoli sprememba v zasedbi poslanskega mesta možna samo v korist prof. Vrabca od Slovenske levice.

S to interpretacijo se v celoti strinjam, in vem, da se z njo strinjajo tudi v uredništvu. In enako o tem mislijo v Gorici, vključno dr. Sfiligoj, kot v Trstu. Torej o tem ni nobene razlike ali težave.

Toda zakon ne preprečuje, da se ne bi mestu deželnega svetovalca odpovedal tudi prof. Vrabec - v korist Goričanov. Da gre tu za osebo dr. Sfiligoja, je popolnoma irelevantno - namesto njega bi mogel biti kdorkoli drugi. Dejstvo je, da je bil predvolilni dogovor sklenjen med goriško Slovensko demokratsko zvezo in tržaško Slovensko skupnostjo in da je veljal za celotno listo Slovenske skupnosti - in ne recimo za eno področje ali eno občino ali karkoli že. Tudi ne za eno določeno osebo. Po tistem dogovoru bi moral dr. Štoko po treh letih zamenjati predstavnik Slovenske demokratske zveze v Gorici. Ker je bil predstavnik te zveze na listi dr. Sfiligoj, gre torej mesto njemu. Irelevantno je, ako so vsi pričakovali, da bo dr. Sfiligoj zasedel avtomatično drugo mesto - a je zasedel šele tretje. Zato je zdaj na vodstvu Slovenske skupnosti v Trstu, da doseže od prof. Vrabca, da se odpove mestu deželnega svetovalca v korist predstavniku goriške Slovenske demokratske zveze dr. Sfiligoju. V tem leži vsa teža problema in enostranski poseg Slovenskega ljudskega gibanja v Gorici ne le samo nareja stvar na videz komplicirano, ampak tudi izraža vsako pomanjkanje politične dostojnosti in fair playa na pram partnerjem v krovnih organizacijah, ki so bili do njih doslej vedno korektni.

Urednik KLICA TRIGLAVA je vprašal prof. Vrabca za njegovo stališče v tej stvari, a mu profesor ni odgovoril. A pismo je prejel. Kot čujem od drugod, se Slovenska Le-

vica zaenkrat ne misli o tem izjaviti, delno tudi iz jeze, ker da ni vedela za obstoj sporazuma med goriško SDZ in tržaško SS o delitvi poslanskega mesta z Goričanom, ko je Levica vstopila v volilno koalicio s Slov. skupnostjo. Če to drži, in niti najmanjšega povoda nimam, da bi v to sumil, potem je to dodatna politična nekorektnost, to pot na strani Slovenske skupnosti, ki o tem ni obvestila Levico preden je sklenila z njo sporazum o skupnem nastopu. O prvi korektnosti je že pisal KLIC TRIGLAVA v uvodniku (št. 385), ko je zavrnil stališče Slovenskega ljudskega gibanja, češ da - via facti - ne gre zaupati Levici, ko bi bilo treba deliti poslansko mesto. KT je zapisal, da se ji mora zaupati, če se ji je zaupalo, ko so potrebovali njene glasove. Politična morala in politična modrost to narekujeta!

Zagrešila pa je Slovenska skupnost tudi neko drugo nekorektnost, ko je namreč postavila na drugo mesto prof. Vrabca takoj za kandidaturu dr. Štoke. Tja bi gotovo sodil predstavnik Goričanov, ki so s Slovensko skupnostjo ali z njo sestavljajočimi skupinami sodelovali od vsega začetka, dočim je novo nastala Slovenska levica prišla zraven šele zadnji hip pred volitvami - a je zasedla na škodo Goričanov drugo mesto na kandidatni listi. Ničesar nimam proti Levici, nasprotno, celo simpatična mi je, ker postavlja Slovenstvo nad politično dogmo - toda v vsem političnem realizmu Levica ni smela pričakovati, da bo zasedla drugo mesto na listi - torej pred starim partnerjem Goričanom. Saj je vendar dobila od skupno 15 kandidatov kar 4 mesta, kar je vendar bilo več kot dovolj.

PROPAGANDA

V septemberskem članku sem tudi omenil nekorektno propagando od strani SLG proti dr. Sfiligoju za časa volilne kampanje. Na to so mi v Trstu pomolili pod nos majhen letak, ki ga je tam širila tržaška Slovenska demokratska zveza (kot je to priznal dr. B. Agneletto že v DEMOKRACIJI 28. julija 1968).

Vedeti je treba, da je šlo pred volitvami za neke vrste džentlemenski sporazum, da se bo propagiralo samo listo kot celoto in ne posamezne kandidate. Po vseh mojih podatkih - in naj me kritiki konkretno zavrnejo, če sem v zmoti - tega nista prelomili niti tržaška SDZ niti goriška Slovenska demokratska skupnost. Tržaška predstavnika Sl. ljudskega gibanja dr. Tul in dr. Bajc sta prišla na Goriško in skupaj s tamk. dr. Černicem in Terpinom vršila preferenčno propagando proti dr. Sfiligoju. V Gorico je prišel tudi dr. Štoka in prosil za preferenčni glas. V ta okvir tudi sodi izmišljotina neposredno pred volitvami, češ da se je dr. Sfiligoj odpovedal kandidaturi. V taki zmedbi potem ni bilo čudno, da je število slovenskih glasov padlo. Značilno je, da prav na območju, kjer je kandidiral dr. Černic,

V Trstu so širili osebno propagando proti dr. Sfiligoju, češ da je izdajalec, (ker je mož branil politično sodelovanje

med Slovensko demokratsko zvezo in Demokri stijano. (Tu mi prihaja na misel, da ti propagandisti fašističnih in komunističnih ječ niti povohali niso...) Stvar pa je bila v Trstu toliko bolj komplicirana, ker je bilo Slovenski levi- ci dovoljeno, da je lahko vodila volilno kampanjo na svoj način in za svoj račun. In to je spet dodatna nekorektnost Slovenske skupnosti, ki se ni zavarovala proti temu.

Tako se je potem na zadnji dan volilne kampanje v Trstu pojavil letak SDZ v korist dr. Sfiligoja - kot protiutež vsej preferenčni kampanji proti njemu. Letak pove, kdo je dr. Sfiligoj (1946-1968 22 let prvak Slovencev v Italiji - o čemer ni debate spričo njegovega političnega dela v najhujših časih po končani vojni, ko je dan za dnem bil izpostavljen nevarnosti politične ugrabitve ali umora, medtem ko mnogi drugi niso niti upali s svojim prepričanjem na beli dan - in tedaj je zares šlo za trdo obrambo slovenskih koristi proti Lahom in Zaveznikom - in, žal, anacionalnemu titovcem.) Letak je tudi povedal, da "ne poznamo dr. Štoke, o katerem vemo samo, da je končal univerzo pred šestimi meseci, da bo čez šest let postal odvetnik in da igra pri Radijskem odru. Ali ni to premalo za nekoga, ki hoče biti predstavnik Slovencev v Italiji?" vprašuje le- tak.

Ob tej priliki velja tudi omeniti lanski primer na ob- činskih volitvah v Gorici, ko so očividno pristaši Slovenske ga ljudskega gibanja tik pred volitvami vrgli v javnost mo- dro-rdeči letak, kjer so propagirali proti uradni kandidatu SDZ in za preferenčne glasove kandidatom 3-18-21 (Dr. Pavlin, Špacapan, Valentinčič).

Če so to politično dostojni nastopi, naj pač presodi vsak sam, Enako, če so to resni, odgovorni in zreli poli- tični nastopi neke narodne manjšine, ki mora dan za dnem bdeti nad svojimi koristmi in ne sme dopustiti, da bi s ka- kršno nekorektno akcijo znižala svoj ugled v očeh večine.

Toda dejstvo ostaja, da ob takih skrajno otročjih in zato neodgovornih početjih število slovenskih glasov pada:

Na pokrajinskih volitvah leta 1970 je goriška SDZ iz- gubila 175 glasov, na občinskih pa jih je dobila 153 manj kot leta 1965, in celo 233 manj kot leta 1968, ko je od treh svetovalcev padla na dva.

Ta dejstva so zaskrbljujoča in zaradi tega je treba pisati o teh rečeh in na ta način raziskati vzroke, dokler je še čas. To je naloga in odgovornost demokratičnega tiska - v vsakem primeru, ne glede na to, koga zadeva. Slovenskim koristim gotovo nihče ne služi, kdor hoče take reči skrivati.

* UKANE - zaključek recenzije s strani 15.

Zame osebno je zanimivo, da se v romanu z imenom omenja filmski snemalec Čoro Škodlar, ki je bil l. 1954 z menoj v zaporu in Igu.

Dasi so komunisti na vse strani obetali raj na zemlji in zahtevali vso kontrolo zase, so obenem skrivali, kaj prav zaprav nameravajo. Ko neki komisar govori o komunistični revoluciji in proletarstvu, mu oznovec očita, da prehiteva razvoj in da je sektaš ter da ga je najbrž poslal Gestapo, da bi sejal razdor. Obenem hodijo partijci v posebne šole, kjer jih na tihem vadijo "za učvrstitev partije v vojski, ki bo za- gotovila prevzem oblasti". Tudi to je bila neka vrsta "Uka-

Sodba v Ljubljani

LJUBO SIRC

Slovensko vrhovno sodišče pod predsedstvom Franca Soka je letos avgusta, kakor sem sedaj zvedel, potrdilo sodbo okrož- nega sodišča iz lanskega leta, s katero je bil Maks Kunstelj obsojen na eno leto zapora zaradi "razširjanja sovražne pro- pagande". Po mnenju komunističnih sodišč si je obsojenec za- služil tako visoko kazen s tem, da je po pošti poslal osem iz- vodov brošure prof. Cirila Žebota pod naslovom "Odgovor Ed- vardu Kardelju".

Zanimivo je, da obe sodišči ugotavljata, da navedena bro- šura v Jugoslaviji ni izrecno prepovedana. Mogoče je torej iti sedet za eno leto, če človek razpošlje neprepovedane tiskovi- ne. Kje je tu meja samovoljnosti in pravne varnosti?

Še bolj zanimivo je seveda pogledati, za kaj je v brošuri sploh šlo. Na slovitim brionskem plenumu je Kardelj napadel najbolj priljubljene slovenske komunistične voditelje, da so dvignili hrust in trušč, ker Slovenija ni dobila obljubljenih kreditov za gradnjo cest. Očitati so jim med drugim, da so bili v zvezi s prof. Žebotom, ki da je vojni zločinec in še kaj.

Ker se Ciril Žebot ni mogel braniti drugače, je svoj odgovor na Kardeljevo očitano dal natisniti kot brošuro, ki je bila na prodaj na Primorskem in Koroškem. Dasi si jo je mogel vsak nabaviti, kdor je želel brez posebnih trudov, je njeno širjenje v domovini zločin. Tu se komunistične veličine zapletajo v protislovja. Po eni strani ne morejo preprečiti svobode poto- vanja in zatorej tudi svobode zbiranja novic v neposredni so- seščini, po drugi pa bi še vedno radi, da njihova obvelja, če ne zlepa pa zgrda. Sicer pa tu ne gre samo za obrambo prof. Že- bota. Slovenski komunistični voditelji, ki so priljubljenejši kot Kardelj in Ribičič, sami niso imeli možnosti obrambe, ko jih je Kardelj napadel na Brionih. Kardelj in Ribičič nista namreč bolj enaka kot drugi samo med preprostimi državljani, marveč tudi med komunisti. Zato jima rudi gre Žebotova brošura tako na živce, ker kaže na nasprotovanje nezmotljivcem ne samo med tako imenovanimi "sovražniki" marveč med komunisti samimi. Baje je nekdo od vodilnih partijcev dejal, da je mo- ral biti Kunstelj ostro kaznovan, ker je skušal netiti razdor med komunisti samimi. Torej mora biti soglasje med slovenskimi komunisti res že zelo na slabih nogah, če ga more ogroziti že Maks Kunstelj. To potrjuje tudi afera s 25 poslanci. Vse izvira iz "antagonizma" v miselnosti Kardelja in njemu podobnih veleumov, ki bi radi združili svobodo, ki se ji le stežka izogi- bajo, ker izbruha na vseh krajih, z "edino pravilnostjo" last- nih misli. To ne vodi drugam kot v miselno zmedo.

Maks Kunstelj torej plačuje za negotovost, ki jo komuni- stični velikani čedalje bolj čutijo. Kaznovan je, ker si je dovo- lil (če si je, kar tudi ni nedvomno dokazano) širiti tiskovine, ki- jih lahko vsakdo dobi, če se malo potrudijo, in ki niso bile niti prepovedane. Povrh pa niti ne bi smele biti prepovedane po vseh pravih demokratičnih in v smislu listine Združenih naro- dov, na katero Kardelj in njegovi tako radi prisegajo, posebno če jim je v prid.

Sodba Maksu Kunstelju nekako očita nehvaležnost, češ da je bil domobranski major, a ga vseeno niso ubili in je celo dobil dobro penzijo. Prvič je treba ugotoviti, kaj ga je prignalo v do- mobrance. Drugič se Kardelj & Co. motijo, če mislijo, da jim morajo biti Slovenci hvaležni, ako živijo doma in uživajo do- brine, ki so jim zdaj dostopne. Kardelj nima Slovenije v zaku- pu in procvit Slovenije ni plod njegovih skrotovanih in večno se menjajočih idej. Resnica je prav obratna:

ne'. Ta ukana in vse, kar je z njo zvezano, temni požrtvo- valnost in idealizem, s katerimima so se toliki preprosti Slovenci borili proti okupatorju, kakor sicer doživeto opi- suje Tone Svetina v svoji trilogiji.

LJUBO SIRC

O Pahorjevem članku v SREČANJH bomo pisali prihodnjic.

Liberalni 'laissez faire'

Od našega dopisnika

Pod predsedstvom luksemburškega zunanjega ministra Gastona Thorna, ki je ta mesec predsednik ministrskega sveta NATA in ministrskega sveta Evropske gospodarske skupnosti, se je v Zuerichu v Švici vršil od 23. do 26. septembra letošnji kongres Liberalne internacionale. Na otvoritvenem plenarnem zasedanju so govorili nemški zunanji minister Walter Scheel, glavni urednik švicarskega lista NEUE ZÜRCHER ZEITUNG dr. Fred Luchsinger in bivši predsednik Komisije Evropske gospodarske skupnosti Jean Rey. Na zaključni plenarni seji sta med drugimi govorila bivši predsednik francoskega senata in predsednik novega francoskega političnega gibanja 'Svoboda in demokracija' senator Gaston Monnerville ter predsednik britanske Liberalne stranke Jeremy Thorpe. Kongresu je prisostvovalo 145 predstavnikov liberalov iz 19 dežel: iz Belgije, Cejlona, Danske, Estonije, Finske, Francije, Indije, Italije, Izraela, Jugoslavije, Kanade, Luksemburga, Madžarske, Nemčije, Nizozemske, Poljske, Švedske, Švice in Velike Britanije. Poleg teh so na kongresu prisostvovali še delegati liberalne skupine Evropskega parlamenta, liberalnega gibanja za evropsko unijo in svetovne federacije liberalne radikalne omladine ter številni gostje. Med odličnejšimi delegati so bili švicarski finančni minister Nello Celio, švicarski minister za gospodarske zadeve Ernst Brugger, glavni predsednik švicarske radikalno-demokratske stranke Henri Schmitt (ena četrtnina poslancev švicarskega parlamenta in okrog 40 % krajevnih odbornikov pripada tej stranki), nizozemski podpredsednik vlade in notranji minister Geertsema, nizozemski obrambni minister Hans de Koster, vodja italijanske liberalne stranke Malagodi, glavni tajnik neodvisne izraelske liberalne stranke Barkai (v Izraelu imajo dve liberalni stranki, ki v Internacionali sestavljata eno skupino), vodja britanskih liberalov Zgornjem domu Lord Amulree in francoski senator Pierre de Felice.

Na sestanku mednarodnega odbora predstavnikov liberalov iz totalitarnih dežel je bil za novega predsednika izbran grof Raczynski, bivši polski veleposlanik v Londonu in eden od pokroviteljev internacionale. To mesto je doslej zasedal 80-letni borec za svobodo španskega naroda Salvador de Madariaga, ki je sicer prestar, da bi hodil na kongrese, a je še vedno dovolj mlad, da piše udarne članke za razne tuje časopise. Liberale iz Jugoslavije sta na kongresu predstavljala tajnik Zveze Liberalov iz Slovenije Alojzij Zupan in predstavnik hrvatske skupine Federacije Liberalov iz Jugoslavije ing. Vladimir Predavec.

'BORBA ZA SVOBODO ČLOVEKA'

Medtem ko je Walter Scheel posvetil večji del svojega govora pregledu političnega položaja in zahodno-nemški 'Ostpolitik', a Jean Rey razvoju Evropske gospodarske skupnosti, je dr. Luchsinger odgovoril onim, ki istovetijo liberalizem s kapitalizmom na eni strani in z anarhizmom na drugi. Liberalno geslo "laissez faire" je bilo pravilno in je docela odgovarjalo duhu zgodovinskega obdobja absolutizma in fevdalizma, je rekel Luchsinger. Liberalizem nima kaj opraviti s kapitalizmom kot sistemom, ker liberalizem ni gospodarska teorija. Svobodomiselnost pomeni borbo proti zakrknjenosti v kakršnikoli obliki - borbo za svobodo človeka. Ta svoboda pa je omejena samo s svobodo drugega človeka. Zato se liberalizem tudi ne more istovetiti z anarhizmom. Liberalizem ni ideologija, ki bi zagovarjala nek izdelani sistem družbe, zagovarja pa družbo, ki spoštuje človeške pravice kot so zapisane v Listini Združenih narodov in v Oxfordskem manifestu Liberalne internacionale iz leta 1947.

ENAKOPRAVNOST DRŽAVLJANOV PRED ZAKONOM

Glavna tema kongresa je bila "Demokracija in interesne skupine". Štiri strani dolg dokument, ki ga je sprejela posebna komisija, definira interesne skupine in njihove funkcije, kakor tudi zakoniti okvir, v katerem se te skupine lahko udeležujejo. Glavni namen interesnih skupin je nedvomno ta, da v moderni, lahko bi rekli 'tehnokratski družbi', manifestirajo interes, ki ga državljani imajo v u-

pravljanju svojih interesov s strani onih, ki so na oblasti. Z ozirom na vse bolj komplicirani način življenja, je za državljanse zelo težko izvajati pravo nadzorstvo nad procesom odločanja oblasti. Tradicionalne politične institucije je potrebno zato dopolniti z organi, ki predstavljajo glavne interesne sektorje, tako da predstavniki teh sektorjev lahko sodelujejo pri usmerjanju gospodarskega in socialnega življenja na področjih, ki jih neposredno prizadevajo. Interesne skupine morajo delovati v skladu z zakoni demokratske družbe, t. j. spoštovati morajo svobodo posameznika, da se ali da se ne vključi v neko skupino, njegovo svobodo da se vključi v skupino, ki si jo je sam izbral, njegovo pravico do dela, neglede na to ali je član neke skupine ali ne, kakor tudi pravico podjetja, da uživa zaščito pred posledicami delovanja podjetniških organizacij z monopolističnimi tendencami.

Enakopravnost vseh državljanov pred zakonom je osnovno načelo. To načelo izključuje podelitev privilegijev ali beneficij, čigar kriterij ni objektivni, neoseben in neodvisen od pripadnosti neki interesni skupini. Enako je jasno, da je vsako nasilno dejanje, škruvanje k nasilju, korupcija ali zavajanje javnosti nezakonit akt, ki mora biti kaznjiv. Interesne skupine morajo imeti svoje zakonite statute, javno objavljena pravila in imena funkcionarjev in javno poznane vire svojih finančnih sredstev. Medtem ko spadajo med interesne skupine predvsem sindikati in industrijska ter trgovska združenja, je jasno, da gre tu tudi za interesne skupine, ki se od časa do časa pojavijo z določenimi političnimi in socialnimi nameni. Računati je treba, da se nekatere od teh skupin nerade podvržejo demokratski

kontroli javnosti in da raje ribarijo v kalnem. Vladni oddelki in parlament morajo zato ne le povečati javnost svojega delovanja in informiranja javnosti, ampak tudi podpirati organiziranje javnih debat in konferenc za razpravo zakonov, ki zadevajo širše sektorje ekonomskih interesov. Kar se sindikatov tiče, dokument pravi, da morajo sindikati priznati pravico vsakega svojega člana, da se pritoži na neodvisno razsodišče proti vsaki kršitvi svojih demokratičnih pravic. Po drugi strani, dokument poudarja, da je podjetniška iniciativa in svobodno gospodarsko tekmovalstvo osnova gospodarskega razvoja in socialnega napredka v liberalni družbi in da morajo biti zato monopoli in zloraba dominantnega položaja nekega podjetja prepovedani. Karteli morajo biti nadzorovani.

'OSTPOLITIK' in 'WISHFUL THINKING'

V mednarodni komisiji je bilo, kot običajno, zelo živahno. Letos še posebno zaradi zahodno-nemške vzhodne politike. Večina ne-nemških delegatov je okarakterizirala to politiko z angleškim izrazom 'wishful thinking' - kar se približuje 'naivnim pričakovanjem' ter izrazila dvom v iskrenost sovjetskih namenov. Sporazumi z Zahodno Nemčijo, sporazum o Berlinu, razgovori o omejitvi strateškega orožja z Amerikanci, propaganda za sklicanje konference o evropski varnosti itd. so delegati razlagali kot željo Sovjetske zveze, da si na podlagi status quo uredi položaj v Evropi in sprostijo roke za akcije v drugih delih sveta. Sovjetska zveza pa ni medtem ukrenila ničesar, da bi omejila lastno oboroženost - raje nasprotno. Ljudje, ki se navdušujejo nad sovjetsko propagando o potrebi zmanjšanja napetosti, ignorirajo dogodke na Češkoslovaškem in pritisk sovjetskega vodstva na Romunijo in Jugoslavijo. Richard Moore, politični tajnik leaderja britanske liberalne stranke, je odločno izjavil, da mora biti zavrnitev doktrine omejene suverenosti pogoj zmanjšanja mednarodne napetosti. Dr. Luchsinger je rekel, da noben sporazum kot tak ne bo imel neke posebne veljave in vpliva na zmanjšanje napetosti, ako ne bo upoštevano mednarodno pravo. Na zaključni plenarni seji kongresa, dan za podpisom skupnega jugoslovansko-sovjetskega komunikeja o Brežnjevem obisku v Jugoslaviji, je spregovoril tudi tajnik Zveze Liberalov iz Slovenije, Alojzij Zupan, ki je apeliral na delegate iz dežel NATA, da store vse v njihovi moči, da zahodno-evropske dežele nastopijo in se pogajajo s Sovjetsko zvezo v skupni fronti in ne posamično, kar bi si Sovjeti želeli, da bi s tem vnesli med nje nesporazume in nezaupanje. Gotove koncesije, ki jih je Tito napravil Brežnjevju - a ki jasno izhajajo iz zaključnega komunikeja - kažejo, da se Tito boji, da se zahodne dežele preveč slepo brigajo samo za lastne trenutne interese, da bi podprle tudi dežele zunaj blokov. Zahodno-evropske dežele in NATO, je rekel Zupan, naj se zavedajo, da pot do njih vodi tudi skozi Balcan in Sredozemsko morje. Konferenca o evropski varnosti ne sme biti samo konferenca, ki bo zagotovila varnost dve ma blokoma - NATU in Varšavskemu paktu - ampak vsem deželam našega kontinenta.

Resolucija mednarodne komisije izraža upanje, da vsi dosedanjí koraki v smeri popuščanja napetosti vedejo do so-

delovanja med evropskimi deželami, posebno preko konference o evropski varnosti, pri kateri naj bi sodelovali tudi Amerika in Kanada. Konferenca tudi ne sme pozabiti problemov Sredozemlja. Resolucija izraža potrebo, da Zapad razvije skupno politiko, tako da bo Vzhod uvidel, da nima opravka samo z gospodarsko skupnostjo zahodne Evrope. Vzhod mora zajeamčiti opustitev vojaških intervencij kot sredstva političnega zedinjevanja in dogem, ki opravičujejo take intervencije.

Poleg te resolucije je mednarodna komisija sprejela še resolucije o monetarni krizi, o pomoči vzhodno-pakistanskim beguncem in izpustitvi bengalskega leaderja Mujibura Rahmana, o nevarnosti za svobodni tisk v Indiji, kjer želi vlada nacionalizirati vse časopise z naklado nad 30.000 izvodov (.), in resolucijo o Evropski gospodarski skupnosti (skupnem tržišču), ki govori o sedanjih pogovorih za vstop Britanije in drugih držav v Skupnost. Posebna resolucija govori tudi o potrebi, da EGS gleda v bodočnost, ko bo lahko sprejela kot redne ali pridružene članice tudi tiste evropske dežele, ki to danes ne morejo postati zaradi narave svojih političnih režimov (komunističnih ali fašističnih), in demokratske dežele zunaj Evrope (npr. Izrael).

F.P.Ů IN SLOVENSKA MANJŠINA NA KOROŠKEM

Kongres bi moral tudi odločiti o sprejemu avstrijske liberalne stranke (FPŮ) v internacionalo, a je bilo vprašanje preloženo, ker so imele nekatere delegacije pomsleke. Slovenski predstavnik Alojzij Zupan je že pred kongresom poslal vsem članom izvršnega odbora tri strani dolg memorandum v imenu Zveze Liberalov iz Slovenije, v katerem zahteva, da se FPŮ najprej javno zavzame za izpolnitev čl. 7. avstrijske državne pogodbe, ki obvezuje avstrijsko državo, da da slovenski in hrvaški manjšini v Avstriji določene pravice. Čeprav je bila ta pogodba podpisana že pred 15 leti, nobeni avstrijski vladi ni doslej nadlo na pamet, da bi ta člen izpolnila, niti se ni nobeni avstrijski demokratiški stranki zdelo primerno, da se javno zavzame za njegovo izpolnitev, pravi memorandum. Dokument obsoja akcije Heimatdiensta in opozarja na reakcijo med slovensko in sedaj tudi hrvaško manjšino z napisnimi tablamí. Navaja klavzule člena 7. in korespondenco med Zvezo Liberalov iz Slovenije in avstrijsko skupino v internacionali o tem vprašanju ter zaključuje, da si slovenska Zveza pridruže pravico, da nasprotuje vstopu FPŮ v internacionalo, v kolikor se ta stranka ne bi jasno izjavila o tej zadevi. Oxfordski manifest, na katerega mora pristati vsakdo, ki želi postati član internacionale, obvezuje namreč vse njene člane, da se bore - med drugim - tudi za pravice manjšin. Vprašanje vstopa FPŮ bo spet na dnevnem redu zasedanja izvršnega odbora v decembru v Bruslju.

Ob koncu naj še omenim, da sem bil prijetno presenečen, ko sem šel na večerjo v Bierhalle Wolf ob reki Limmat in se znašel med našimi rojaki raznih narodnosti iz Jugoslavije, na odru pa je igral slovenske, dalmatinske in švicarske narodne pesmi slovenski ansambl 'Jungen Oberkrainer'. Med gosti v nabiti gostilni je bilo tudi mnogo Švicarjev, ki so mladim slovenskim muzikantom navdušeno ploskali. Jasno je, da sem ploskal tudi jaz, saj kar verjeti nisem mogel, da bom slišal domačo glazbo sredi Zuericha.

'DOZORELI V KAPITALIZMU'

"Pa naj gredo v tujino naši delavci in naj si zaslužijo večji kos kruha. Naj odhajajo, če že ne gre drugače, tudi mladi strokovnjaki, ki doma pogosto ne dobijo ustrezne za poslitve. Toda zdaj odhajajo v tujino tudi otroci, stari pet najst, šestnajst let. Fantje in dekleta, rojeni v socializmu, odhajajo na dozorevanje v kapitalistične države. Doma niso končali osnovne šole, zato ne morejo nadaljevati šolanja v vseh vajeniških šolah. Avstrijec prav nič ne moti, če niso končali osnovne šole, temveč jih z veseljem vzamejo v uk. Stanovanje in hrano dobijo pri tujem mojstru, učijo se v tujih šolah, v tujino pa odhajajo takorekoč ilegalno, kajti zavodi za zaposlovanje jim ne morejo pomagati. Z Avstrijo in Nemčijo nimamo podpisanega sporazuma o uku vajencev.

Avstrijski mojstri prihajajo v pomurske vasice in zbira jo vajence za svojo delavnico. Prav je, da jih odpeljejo s sabo, kajti mnogi od njih ne bi dobili pri nas primerne učnega mesta. Za njih so na voljo le ozki poklici. V Avstriji se učijo o presvitem cesarju Francu Jožefu, o veliki in mogočni Avstroogrski, o avstrijski državni ureditvi itd. Tak je pač učni program.

Naj bi jim prepovedali odhajanje v tujino? S tem bi jim storili krivico. Šolanje v avstrijski vajeniški šoli je cenejše, poleg tega pa jim ob vrnitvi priznajo avstrijsko šolsko spričevalo, čeprav pri nas niso končali osnovne šole. Avstrijci so tako razveljavili naš zakon, da je za zahtevnejše vajeniške šole oziroma šole učencev v gospodarstvu potrebno imeti popolno osemletko.

Mladi državljani dozorevajo na tujem - v tuji šoli. Okrog dva tisoč jih je iz Pomurja in okolice Maribora. Dozorevajo v Wenu, Klagenu, Grazu, Villachu, kot sami pravijo krajem novega bivališča.

KDO je to sporočil? Nihče drugi kot ljubljanska TE-
DENSKA TRIBUNA. A k temu bi potem lahko dodali še drugo poročilo, to pot iz ljubljanskega DELA:

Na seji prosvetnokulturnega zbora slovenske skupščine so v začetku oktobra prebrali pismo poslanca Antona Trohe iz Novega mesta, v katerem opozarja na resne probleme pri šolanju otrok slovenskih zdomcev. Poslanec pravi, da točnih podatkov ni, da pa je po evidenci, katero vodijo nekatere šole, domnevati, da ima polovica zdomcev šolo obvezne otroke. Iz tega sledi, da je v Sloveniji od 20 do 25 tisoč otrok, ki imajo enega ali oba starša v tujini. Položaj je najhujši v Beli Krajini in Prekmurju, kjer ima vsak četrty otrok enega ali oba roditelja na delu v tujini. Troha navaja sociološke in politične probleme, ki izhajajo iz tega: zaradi odsotnosti staršev odpade večina težaškega dela na učence. Daljše ločeno življenje zakoncev povzroča medsebojno odtujitev, v mnogih primerih tudi ločitve zakonov in s tem rušenje družinske discipline,

kar izredno slabo vpliva na celoten otrokov razvoj. Nekateri zdomci se vračajo sovražno razpoloženi do družbene ureditve doma in to prenašajo potem na svoje otroke. Med posledicami odsotnosti staršev je tudi vzgojna problematičnost mnogih učencev: uživajo alkohol (doma gospodarijo v zidanih), ponočujejo, kadijo, pojavila pa se je celo prostitucija (na pr. na Ptujskem polju). Zaradi odsotnosti obeh staršev je prehrana neredna in šole morajo pošiljati na dom celo tople obroke hrane. V takih pogojih, pravi poslanec, je težko otroku vcepljati ljubezen do domovine, ko pa sam čuti, da leta ni dala kruha njegovim staršem in da ga verjetno ne bo dala niti njemu. Zaradi tega že zelo mladi razmišljajo o delu na tujem. V zvezi s tem šole predlagajo, da bi za učence, ki so socialno ogroženi, uvedli varstvo, brezplačno prehrano in brezplačne učbenike; področjem, iz katerih so zdomci, pa naj bi dali del sredstev, oziroma provizije od deviz, ki jih pošiljajo zdomci v domovino. Te devize znašajo samo v Sloveniji od 40 do 50 milijonov dolarjev na leto.

PO DRUGI STRANI PA ...

V tekočem šolskem letu je v vseh štirih slovenskih srednjih šolah v Gorici - v Italiji - 370 dijakov. Od teh jih je v nižji gimnaziji 273 (v primerjavi z 243 lani), v klasični gimnaziji-liceju 30 (lani 32) in v trgovski šoli 40 (predlanskim 25).

KOSMATI KNJIŽEVNI JEZIK

Slavistično društvo Slovenije je priredilo v Celju strokovni seminar o sodobnem slovenskem književnem jeziku in o kulturi slovenskega jezika. Prvi dan seminarja je bil posvečen slovenskemu jeziku v slovenskih šolah, drugi dan pa kulturi slovenskega jezika. Program drugega dne se je začel z referatom univ. lektorja filozofske fakultete v Ljubljani Viktorja Smoleta "O jeziku NOB", s čemer so organizatorji seminarja hoteli počastiti 30. obletnico vstaje slovenskega ljudstva. Rad bi vedel, kaj ima kultura slovenskega knjižnega jezika skupnega s preklinjanjem slovenskih partizanov za časa vojne.

POKOJNI

Umrli je pisatelj France Magajna, star 75 let, brat poznane mladinskega pisatelja dr. Bogomira Magajne.

Tudi pisatelj, pesnik in prevajalec Ludvik Mrzel je zapustil ta svet. Enako Lojze Drenovec, upokojeni igralec Drame Slovenskega narodnega gledališča.

SLAVJE

Šestdesetletnico rojstva je praznoval dr. Dragotin Cvetko, poznani muzikolog in avtor več del z glasbeno tematiko.

SLOVENC V VOJVODINI

V Osijeku na Hrvaškem so ustanovili slovenski dom kulture 'Stane Sever', katerega namen je zbirati in zbliževati Slovence, ki živijo na področju Osijeka. Zaenkrat ima 200 članov. Predsednik upravnega odbora je solist osiješkega opernega ansambla Peter Kloc, njegov namestnik pa član opernega orkestra Jože Matko.

OB SMRTI NADŠKOFA FOGARJA

Zamejski tisk je prinesel mnogo nekrologov ob smrti nekdanjega tržaškega škofa dr. Fogarja, ki za časa svojega pastirovanja ni poznal razlike med Slovenci in Italijani in je poskušal zares vsem biti duhovni oče.

AFERA S 25 POSLANCI SE JE NADALJEVALA. KOT SMO zadnjič poročali, je 3. septembra sam predsednik CK ZKS France Popit prišel na sejo komiteja občinske konference Zveze komunistov v Domžalah, en mesec potem, ko je isti komite domžalskega poslanca Cene Matičiča izključil iz partije. Razpravljali so o družbenopolitičnem položaju v občini, v resnici pa jih je zelo skrbelo, ker Matičič ni hotel odstopiti kot poslanec. Odpoklic poslanca je zapleten postopek in imajo končno besedo volilci, ki z glasovanjem odločajo o odpoklicu na isti način, kot so poslanca izvolili. Komite je vedel, da bi se pri takih volitvah slabo odrezal, ker je Matičič zaradi uradne gonje postal bolj priljubljen. Sekretar komiteja Aleksander Skok je krivil tudi krajevno vodstvo Socialistične zveze in izjavil, da Matičiča niso izključili le zaradi akcije poslancev, "temveč tudi zaradi napak, ki jih je zagrešil Cene Matičič v prejšnjem družbenopolitičnem delovanju." Popit pa je dejal, da je v akciji "večina udeleženih poslancev nasleda, pa tudi sami protagonisti so bili le lutke v rokah sil, ki skušajo pod plaščem demokracije rušiti ugled ZK in dejansko socialistično samoupravno demokracijo." Po tem natančevanju je Popit pripomnil, da se pojavlja karizem in da "zato ne presenečajo razni nizki udarci, kakršne poznamo sicer v medstrankarskih odnosih v zahodnih demokracijah. Toda to ni v skladu s principiarno politiko ZK in našo demokracijo."

Cene Matičič je v DELU 6. septembra zapisal, da na domžalsko sejo ni bil povabljen in zato ni mogel sodelovati. "Najostreje zavračam trditve, da sem bil v tej akciji 'lutka v rokah sil, ki poizkušajo pod plaščem demokracije rušiti ugled ZK in dejansko socialistično samoupravno demokracijo.' Popolnoma samostojno sem se skupno z obema drugima akterjema (Remcem in Kreftom) odločil za to akcijo... Akcij, v katerih bi bil le 'orodje ali pa celo lutka nekih drugih sil', se v vsej svoji parlamentarni praksi nisem posluževal. Z isto vehementnostjo odklanjam namig, po katerem je skupino nas treh smatrati kot 'skupinice in združbe, ki zbirajo okoli sebe tudi druge v boju za oblast'. Kdor me pozna, ve, da za to nimam nobenega talenta niti nobenih ambicij," je pisal Matičič. "Še ostreje" je zavrnil trditve sekretarja Skoka, da so ga izključili tudi zaradi prejšnjih napak. Navedel je sklep o izključitvi, ki pravi, da "je bil sprejet zgolj zaradi njegovega delovanja v tem primeru ob upoštevanju vse njegove dosedanje aktivnosti v ZK, v drugih družbenopolitičnih organizacijah in skupščinskih organih." Poleg tega je poudaril, "da je iz samega zapisnika prav tako razvidno, da na seji, na kateri sem bil izključen, ni bilo govora o nobenih drugih 'napakah', ki bi jih Cene Matičič zagrešil v prejšnjem družbenopolitičnem delovanju... V javnosti je že dokaj časa prisotna misel, da bi prekinili z nepotrebnimi, nesmielnimi in škodljivimi akcijami, ki že mesec in pol vnašajo škodljive elemente razdiralnosti v našo družbo. Dokaj pomembnejše bi bilo, da bi vso našo pozornost obrnili in posvetili reševanju tistih težkih, kroničnih in skrajno ne-

varnih ekonomskih problemov, ki najbolj ogrožajo normalno napredovanje in razvoj naše družbe," je pisal Matičič. Pisma Toneta Remca, ki je podobno zavračal Popitove izjave, pa DELO ni objavilo.

Predsedstvo in izvršni odbor Socialistične zveze Slovenije sta 6. septembra na dolgo razpravljala o poslanski zadevi. Vlado Beznik je razložil zbrano gradivo o tej stvari, naložil kritične besede na nekatere občinske organizacije zaradi kandidacijskega postopka in zanikal nekaj "netočnosti", ki naj bi se pojavile v tisku: Ni res, da bi bil kandidacijski postopek SZDL nezakonit in ni res, da vodstvo namerno zamolčuje dejstvo, da obalna konferenca SZDL ni verificirala kandidatov. "Postopek smo ponovno preverili in ugotovili, da so kandidati tudi na obali dobili potrebno podporo." Tudi ni res, da vodstvo SZDL ni upoštevalo vseh kandidatov. "S političnim dogovorom" je bilo "soglasno odločeno, da vztrajamo pri" prvotnem predlogu. "Dogovorjen je bil tako imenovani 'pasivni pristaneček': če kdo do roka ne pove stališče, se šteje, da soglaša. To metodo je moč kritizirati, vendar se je izvršni odbor zanjo odločil zavestno in utemeljeno," je rekel Beznik.

Predstavniki skupnosti študentov je hotel, da bi gradivo dopolnil s izjavami študentov in s stališči univerzitetnega komiteja ZK. Janez Vipotnik je zahtevo sprejel. Stane Markič je menil, da je namen kritike "negiranje vloge SZDL" in da ji skušajo naprtiti, da je ravnala nedemokratsko. Majda Gaspari je opozorila, da je med ljudmi precej kritike za dogajanja v SZDL in da je razširjen občutek, da SZDL nekaj skriva. Poslanec Marjan Jenko je izrazil prepričanje, da je bil način zbiranja podpisov med poslanci za dodatni predlog "nepošten", spodbudil pa je Vipotnika, da je izjavil, da je bil amandma o predlaganju kandidatov sam po sebi "gotovo in nesporno prispevek k demokraciji".

Mitja Gorjup, ki je glavni urednik DELA, je opozoril, da se v javnosti širi ocena, da je akcija proti poslancem "zaviranje procesa demokratizacije v družbi, češ da nam je demokracija prerasla čez glavo, da je ne obvladujemo in da jo je zato treba zavreti." Predsedstvo SZDL bi moralo javno povedati, da razčiščevanje zadeve ne pomeni ustavljanja procesa demokracije. Treba je tudi jasno povedati, da politična akcija ni uperjena proti skupščini, kot se govori v javnosti. Gorjup je tudi oporekal mnenju v javnosti, da problem ne bi bil resen in važen.

Stanetu Gavezu se zadeva ni zdela "tako nedolžna", kot so nekateri hoteli prikazati. Miha Marinko je dejal, da je "vsakomur" jasno, "da se za vsem skriva poskus politične diverzije, da je šlo za manipuliranje s poslanci in za zvajanje javnosti." Marinku se je pokazalo, "da je šlo pobudnikom akcije za osebno afirmacijo, za uresničenje osebnih ambicij in demagogijo."

Še ostreje se je odrezal Roman Albreht na seji občinskega komiteja Zveze komunistov Ljubljana Center 7. septembra. Akcija poslancev je po njegovem mnenju "pokazala na nekatere razpoke v politični enotnosti na Slovenskem". Ostro je kritiziral univerzitetni komite ZK, ki je popolnoma podprl poslance. Univerzitetni komite je razkril, "na kakšnih stališčih prihaja vse do privatizacije ZK in politike na sploh" Albreht je povezal poslansko akcijo "z drugimi na-

stopi razrednega sovražnika, kot so znana akcija okoli cest, študentske manifestacije in podobno." Izrekel je tudi "ostre kritične pripombe na račun dela izvršnega sveta" Slovenije in vpraševal, kaj je izvršni svet ukrenil proti svojemu članu Ernestu Petriču, ki ga je skupina 25 poslancev imenovala za protikandidata.

Naslednjega dne je Albreht kot sekretar občinskega komiteja sklical vse republiške poslance iz občine Ljubljana-Center in jim ponovil zaključke s seje komiteja, češ da gre pri akciji 25 poslancev za "politična in proceduralna vprašanja", da so v ozadju "politične sile, ki hočejo razvrednotiti vlogo ZK", ter da akcija skupaj s študentskimi demonstracijami in stališči univerzitetnega komiteja ZK "posredno ustvarja ugodna tla za večje delovanje razrednega sovražnika." Albreht je menil, da bi morali posebno pozornost posvetiti izjavi univerzitetnega komiteja ZK, "ki s svojimi formulacijami o 'nestrankarski družbi' teži v bistvu k izpodrivanju ZK in vseh organiziranih političnih dejavnikov iz naše samouprave ne družbe". Akcijo poslancev je treba obsoditi "ker vodi v privatizacijo ZK". Po besedah Romana Albrehta naj bi bil posredno v zadevi angažiran tudi izvršni svet Slovenije, "ker se ni opredelil do kandidature dr. Ernesta Petriča, za katero je moral vedeti." Poslanec Tone Tribušon, podpredsednik izvršnega sveta, ki je bil na sestanku, je Albrehtu skočil v besedo in zelo ostro zavrnil vsakršno povezovanje izvršnega sveta s poslansko akcijo, češ da so zanj izvedeli šele po Petričevem razgovoru s predsednikom skupščine Sergejem Kraigherjem in da so pismeno podprli Ribičiča in Bulca. Petrič naj sam pove, zakaj je pristal na kandidaturo.

Albreht je kljub vsemu podvomil v možnost, da vlada ne bi vedela, kaj delajo njeni člani, češ da se "tudi ljudje sprašujejo o tem, kako je to mogoče." Vladi je ponovno očital, da ni poklicala Petriča na odgovor. Poslanec Tone Remc je ocenil Albrehtovo kritiko kot "korak nazaj" glede na mnene zadnje seje predsedstva SZDL in menil, da ustvarja "ugodna tla za oživiljanje neostalinističnih metod," čemur se je Albreht ostro uprl. Remc in poslanka Vida Kastrin sta se uprla povezavi poslanske akcije z razrednim sovražnikom. Albreht je pojasnjeval, da "ne gre za poistovetenje", da pa poslanska akcija razbija politično enotnost in tako objektivno ustvarja pogoje za delovanje razrednega sovražnika. Poslansko akcijo in stališča univerzitetnega komiteja je zelo ostro obsodil tudi Vljak Krivokapič.

Skupščina občine Domžale je 8. septembra ugotovila, da je poslanec Cene Matičič "vodil akcijo mimo občinske skupščine in njenih teles", mimo SZDL in družbenopolitičnih organizacij in mimo volilcev. Tak način dela "ni sprejemljiv" in skupščina občine odreja Matičiču zaupanje. Pri glasovanju za ta stališča so bili 3 odborniki proti, 10 se jih je vzdržalo, 43 pa se jih je strinjalo.

Cene Matičič je tistega dne izjavil, da bo odstopil kot poslanec republiškega zbora skupščine Slovenije. Republiški zbor je 9. septembra sprejel odstop, a čeprav je predsednik Miran Goslar pozval poslance, naj se vzdržijo razprave, se je razvila živahna debata. Tone Remc, dr. Vojan Rus in Avgust Majerič so poudarili, da je bil Matičič eden od najaktivnejših poslancev. Še enkrat so tudi razložili, da poslanska akcija ni

imela nikakršnih destruktivnih ciljev. Gregor Klančnik je zahteval razpravo o odstopu na drugi seji in izrazil presenečenje nad odstopom, kakor tudi nad protiakcijo proti poslanecem. Tudi Franc Bart se je strinjal s poslansko akcijo, Janko Česnik in Marjan Orožen pa sta jo obsodila ter zavrnila zahtevo po nadaljnji razpravi. Predsednik zbora Miran Goslar je zaključil, da nadaljevanje razprave ne more prinesiti ničesar novega. "Zbor bi moral smatrati odstop Cene Matičiča kot epilog celotne zadeve." Ni se strinjal z mnenjem, da je zbor povzročil vse zlo, ko je sprejel amandma. Skupščina bo še kdaj sprejemala rešitve, ki ne bodo vsakomur všeč in ki se bodo kdaj izkazale za slabe. Toda na napakah se moramo učiti in si "ne moremo domišljati, da je samo tisto, kar je sprejeto v skupščini, najboljšo, najbolj premišljeno in najbolj demokratično", čeprav "ne želimo, da bi se povrnili časi, ko so si najožji forumi in celo posamezniki lastili pravico dajati edino zveličavne in nezmotljive ocene", je rekel Goslar.

Republiški izvršni svet je pod predsedstvom Staneta Kavčiča 13. septembra ocenil ravnanje dr. Ernesta Petriča kot neprimerno. Ta je pojasnil, da je dal le pogojen pristanek za kandidaturo in da je odstopil od kandidature že po prvem pogovoru s predsednikom slovenske skupščine Sergejem Kraigherjem. Izvršni svet je upošteval njegovo celotno dejavnost in okoliščine ter "izrazil zaupanje v njegovo nadaljnje delovanje kot člana izvršnega sveta".

O zadevi je razpravljala tudi republiška konferenca Socialistične zveze Slovenije na seji 17. septembra. Predsednik Janez Vipotnik je trdil, da bi poslanska akcija morala potekati znotraj Socialistične zveze in da je kritika kandidacijskega postopka "jurišala na odprta vrata". Ponovil je, da akcijo obsoja. "Istočasno pa ne želimo nobenega lova na čarovnice; želimo, da se mirno, objektivno, brez povišane temperature in brez pretiravanja oceni delež in politična odgovornost." Potrebna je enotna ocena. "Kakršnakoli polarizacija sil bo samo škodovala." Mnogi dopovedujejo, da je vsa stvar "dobila preveliko politično razsežnost", toda na dan je prišla vrsta "splošnih načelnih vprašanj, ki se je z njimi treba spoprijeti" in za to "nam ne sme biti žal ne truda ne časa".

V razpravi so na splošno zavzeli pomirljivo stališče. Eden od pobudnikov afere Vojan Rus, je celo dobil dovoljenje, da govori dlje, kot je bilo dogovorjeno. Ogrel se je za to, da bi izvršni odbor umaknil iz stališč nekatere "enostranske ocene", kar bi bilo "znak politične modrosti". Vipotnik je v zaključni besedi dejal, da je nedvomno pomembno, da je razprava izzvenela v težnjo, da bi razpravljanje o poslanski akciji "čimprej umaknili z dnevnega reda."

"GROBO KRŠENI SKLEPI CK ZKJ..."

Toda predsedstvo republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije je poslansko akcijo 21. septembra spet pogrelo v sklepih, kjer je zapisalo, da ne morejo soglašati, da se politična akcija "do katere so ograjujemo, dramtizira v konflikt največjih razsežnosti, da pa se pomembna vprašanja našega političnega razvoja s tem potiskajo na rob naše pozornosti". Če se vsi strinjajo, da je stvar dobila

preveliko politično razsežnost, "potem se zastavlja tudi vprašanje, komu in čemu je bilo potrebno napihovanje stva ri. Menimo, da se kaže v tem obremenjenost z nekaterimi elementi politike, ki sodi v preteklost," so izjavili sindika ti in pristavili, da je že skrajni čas, da bi vsi strpno reševa li odprta vprašanja.

O zadevi je razpravljajal 30. septembra tudi centralni komite Zveze komunistov Slovenije. Uvodno besedo je imel predsednik CK France Popit, ki je pribil, da se sekretariat ni izmislil problema, za katerega je dopustil mnenje, da ni bil važen, ker akcija ni dobila podpore. Toda kaže na star pritisk in je pomemben zaradi sovpadanja z ustavno razpravo. Sekretariat je ugotovil, da so bili grobo kršeni sklepi CK ZKJ in ZKS. Popit je dejal, da se sklepom ne nasprotuje odprto in da se nasprotovanja ne bi dalo dokaza ti, ker se "pokriva z raznimi demagoškimi prijemi, ki odgo varjajo razpoloženju in politični klimi določenega dela slo venske javnosti. In obratno, ta določen del javnosti hoče imeti svoje predstavnike... Toda tu ne gre samo za nevar nost, da se v naš politični sistem vnese breznačelna borba za osebno oblast in položaj. Gre za hujšo nevarnost, ... ki bo... prej ali slej naše delovne ljudi oropala njihovih samo upravnih pravic", je rekel Popit. Po razpravi je centralni komite sprejel poročilo sekretariata o poslanski aferi in s tem potrdil mnenje, da je bila nevarna, kot je rekel Popit.

BREŽNJEV V BEOGRADU

Leonid Brežnjev, generalni sekretar KP SZ, je pri šel na "prijateljski in neuradni" obisk v Beograd 22. septem bra. Čeprav je bil obisk neuraden in Brežnjev ni šef države, je bila na letališču častna četa in so ob prihodu igrali him ni. Le topovske salve niso izstrelili. V pozdravnem govoru je Tito dejal, da je "pomembnih vprašanj, o katerih se je od časa do časa treba pogovoriti, da bi okrepili obstoječe stike" in "odpirali nove poti", zmeraj dovolj. Poudaril je, da se sodelovanje med našima državama (ne partijama) "opira na enakopravnost in medsebojno spoštovanje."

Brežnjev, ki nima državne funkcije, je odgovoril "v imenu CK KPSZ, vlade ZSSR in vsega sovjetskega ljud stva" in dejal, da je pripotoval, da bi se pogovoril "o celi vrsti pomembnih vprašanj" od katerih se nekatera nanašajo na "razvoj sovjetsko-jugoslovanskih stikov in na razvoj sti kov med partijama", druga pa na mednarodne zadeve. Mo skovska televizija je neposredno prenašala slovesni sprejem, jugoslovanska pa ne.

Še istega večera je Tito priredil za gosta večerjo v poslopju zveznega izvršnega sveta. V zdravici je Tito go voril o skupnem junaškem boju proti mračnim silam faši zma, v katerem vidi "trajno poročstvo za prijateljstvo in sodelovanje naših narodov. Po tem junaškem boju je mini lo veliko let, v katerih so stiki med našima državama doži veli več vzponov in uspehov, bilo pa je tudi nekaj težav," je dejal Tito. Pripomnil je, da si Jugoslavija želi "prij a teljske, vsestranske in trajno stabilne stike s Sovjetsko zve zo." Dobri stiki koristijo vsej mednarodni skupnosti in "isto bi lahko rekli o škodi, ki je nastala zaradi nesporazumov

in težav v naših stikih."

Tito je nato poudaril temelje, na katerih se stiki lahko uspešno razvijajo in sicer "medsebojno spoštovanje neodvisnosti, suverenosti, ozemeljske nedotakljivosti in nevmešavanja v notranje zadeve. To pa so ravno tista na čela, ki jih je sprejela mednarodna skupnost in ki jih vse buje tudi ustanovna listina Združenih narodov. Ta načela so globoko vtkana v organizem Jugoslavije kot neodvisne in neuvrščene socialistične države." Tito je ugotovil, da vlada v svetu negotovost. Razvoj mednarodnih odnosov bo odvisen predvsem od dejavnosti miroljubnih in naprednih sil v svetu. Socialistične države morajo biti "zgled v boju za demokra tične in enakopravne odnose, za mir in dosledno uveljavlja nje načel aktivnega in miroljubnega sožitja, se pravi za takšne odnose, iz katerih bi pregnali uporabo sile, pritiska in vmešavanja v notranje zadeve... To pa je tudi bistvo politike in dejavnosti neuvrščenih držav na mednarodnem področju in hkrati trajna osnova zunanje politične dejavnosti naše države."

Tito je pribil, da morajo v dejavnosti svetovne skup nosti "sodelovati vse države ne glede na svojo moč in veli kost". V Evropi se odpirajo nove poti za utrditev miru, a mir in stabilnost odnosov na Balkanu in v Sredozemlju sta bistveno pomembna v tej zvezi. "Zato je izrednega pome na, da nebalkanske države pokažejo razumevanje in spoštu jejo prizadevanja balkanskih narodov..." Tito je izrazil upanje za konferenco o evropskem sodelovanju in zaskrblje nost zaradi Srednjega vzhoda, Vietnama in Indokine. Ob koncu je poudaril razvoj jugoslovanskega socialističnega sistema na podlagi samoupravljanja socialistične demokra cije in enakopravnosti narodov in narodnosti.

Brežnjev je v odgovoru na zdravico dejal, da je smi sel obiska, "da bi skupno načrtali poti nadaljnjega razvoja stikov med našima partijama in državama in da bi se pogo vorili o nekaterih mednarodnih vprašanjih, ki pritegujejo pozornosti obeh držav." Naloge niso preproste. "Ne bi bili realisti, če ne bi uvideli, da se dediščina iz let, ko so bili sovjetsko-jugoslovanski stiki resno ogroženi, ponekod še vedno kaže." A kot komunisti in internacionalisti se mo rajo povzpeli nad preteklost. Brežnjev je govoril o prijatelj stvu med narodi obeh držav, ki temelji "na širokih in trdnih osnovah". Povezujejo jih "skupni razredni interesi" in v boju proti imperializmu stoje "na isti strani barikad". Široko so delovanje je treba poglobiti.

"Pomembna načela o razvoju sovjetsko-jugoslovanskih stikov so zapisana v beograjski deklaraciji iz leta 1955 in moskovski izjavi iz leta 1956," je dejal Brežnjev. "Sedaj gre za to, kako bi v sodbnih razmerah čim popolneje in čim širše uresničili ta načela." V sodelovanju je še mnogo neiz rabljenih možnosti, kar velja "predvsem za politično sode lovanje". V svetu so "razne sile", ki skušajo poglobiti vse nesporazume. "Te sile so razširile lažne govorice o tako imenovanih novi 'doktrini omejene suverenosti', o sovjetski vojski, ki se baje pripravlja na Balkan, in mnoge druge pravlji ce. Zatrjujejo, da je baje Jugoslavija nekaka 'siva cona', da se baje usmerja na Zahod in podobno. Menim, da ni treba izgublјati časa za izpodbijanje vseh takih klevetniš

kih laži." Brežnjev je bil prepričan, da se bo tovariško razpravljanje nadaljevalo v ugodnem in pristranskem ozračju.

Naslednjega dne, 23. septembra sta Tito in Brežnjev dopoldne nadaljevala pogovore v Beogradu, popoldne pa je Brežnjev obiskal elektronsko industrijo v Zemunu in govoril na mitingu v tovarni. Začel je spet s tradicijami prijateljstva, ognjem revolucije in bojem proti fašizmu ter nadaljeval s krepitvijo sodelovanja. Vabil je delavce v goste k sovjetskim delavcem. "Včasih je slišati," je dejal Brežnjev, "da za razvoj sovjetsko-jugoslovanskih stikov ni prihodnosti," ker Sovjetski zvezi ne ustrezajo jugoslovanske metode socialistične graditve, Jugoslovani pa da ne sprejemajo sovjetskih izkušenj. "Ni skrivnost, da se sovjetskim komunistom, sovjetskim ljudem, ne zdi sprejemljivo vse, kar je specifično za sedanjo organizacijo jugoslovanskega družbenega življenja. V ZSSR imamo svoje tradicije in svoje izkušnje, ki ustrezajo tudi našemu pojmovanju socializma in našim razmeram.

"Kot marksisti dobro vemo," je nadaljeval Brežnjev, da obstajajo nekatere splošne zakonitosti socialistične graditve in splošni načelni obrisi in oznake socializma, brez katerih socializma sploh ne more biti. Izbira konkretnih oblik organizacij družbenega življenja pa je notranja zadeva vsake komunistične partije in vsakega naroda. Ponovno izražamo trdno prepričanje, da razlike v oblikah ne bi smele biti za povod za kakršnokoli odtujevanje ali nezaupanje v medsebojnih stikih med socialističnimi državami. Smo proti temu, da bi prakso socialistične graditve v raznih državah postavljali drugo proti drugi, še zlasti proti temu, da bi kdo vsiljeval drugemu svoje metode razvoja. Za nas marksiste-leniniste je načelo to, da naši državi pripadata isti družbeno-gospodarski formaciji in to je, tovariši, naposled najpomembnejše."

Brežnjev se je nato bahal, "kako žive delavci" v ZSSR, kjer da že dolgo ni zaostalih republik in je življenje vedno boljše, nakar je prešel na zunanjo politiko ZSSR, ki je "jasna in dosledna. Mi trdno varujemo interese socializma pred vsemi njegovimi sovražniki." Obsodil je agresijo v Indokini in na Srednjem vzhodu ter dejal, da se je v sedanjih razmerah "akcijam imperializma in reakcije treba postaviti po robu z aktivno in usklajeno politiko socialističnih držav." Pri naštevanju lepih zgledov je dejal, da je bila "velika mera bratskega sodelovanja" izražena "v obrambnem varšavskem sporazumu, ki je nastal in obstaja kot zanesljivo orožje za zavarovanje miru in socializma, kot močna protitež imperialističnemu bloku NATO." V Beograd je prišel, da bi analizirali stanje sovjetsko-jugoslovanskih odnosov, "odpravili tisto, kar jih otežuje" in začrtali pot nadaljnega razvoja. V pogovorih "smo skušali najti skupni jezik in mislim, da nam je to uspelo," je dejal Brežnjev.

Janez Stanič je 25. septembra komentiral v DELU, da je v nastopih Brežnjeva opazna "bistvena novost", ker da "ni več 'lakiranja' in bežanja od neprijetnih tem."

V petek, 24. septembra sta Tito in Brežnjev opoldne dopotovala v Karadjordjevo, ki je Titovo lovsko posestvo

v Vojvodini. Tam sta s sodelavci pozno v noč sestavljala skupno izjavo, ki ni šla gladko od rok. V soboto dopoldne je Brežnjev odpotoval z beograjskega letališča. V kratkih govorih ob slovesu na letališču sta Tito in Brežnjev ponovila, da so bili pogovori potrebni in koristni. "Razčistili smo mnoge stvari, ki so se v zadnjih letih nakopičile ter zarisali pot našega nadaljnega sodelovanja," je dejal Tito. Tistega dne, 25. septembra, so tudi izdali komunike o obisku, ki je našteval udeležence v pogovorih in zabeležil, da so pogovori potekali "v duhu prijateljstva, tovariške iskrenosti in vzajemnega razumevanja."

"NAUK MARXA, ENGELSA, LENINA"

Veliko bolj udarna je bila skupna izjava, ki je bila objavljena 25. septembra zvečer. V tej je zapisano, da sodelovanje med ZSSR in Jugoslavijo temelji med drugim "na neodvisnosti in enakopravnem mednarodnem sodelovanju ter boju proti imperializmu," kar ustvarja "ugodne pogoje za plodno sodelovanje naših narodov, partij in držav". Obe partiji izhajata iz načela, da je za politiko komunističnih partij "danes in v prihodnje lahko nezamenljiv temelj edinole nauk Marxa-Engelsa-Lenina, ki se ga ustvarjalno sprejme in razvije v skladu s posebnostmi vsake dežele. Metode graditve socializma, ki odražajo izkušnje in posebnosti razvoja posameznih dežel, so stvar narodov in delavskega razreda v posameznih deželah in naj si med seboj ne bi nasprotovale." Razvoj jugoslovansko-sovjetskih odnosov "temelji na načelih, ki so razglašena v beograjski deklaraciji iz leta 1955, v moskovski izjavi in deklaraciji iz leta 1956 ter v skupni jugoslovansko-sovjetski izjavi iz leta 1965." Izjava potem našteva partijske, vladne in gospodarske stike in vezi, ki jih bodo pospeševali.

V drugem poglavju preide potem izjava na mednarodno področje. Obe partiji obsojata imperializem in kolonializem na dolgo in široko. "Sovjetska stran podpira antiimperialistično usmerjenost politike neuvrčenih dežel in v zvezi s tem pozitivno ocenjuje njeno vlogo pri krepitvi miru, v borbi narodov proti kolonializmu in neokolonializmu ter za neodvisnost in družbeni napredek." Tako obe državi kot partiji bosta "prispevali k utrjevanju načel miroljubnega sožitja med državami, ne glede na njihovo družbeno ureditev." SFRJ in ZSSR, to se pravi obe državi, se bosta borili za mir in se zavzemata za splošno evropsko konferenco o varnosti. Tudi "sta za udrnitev stalnega miru in varnosti na Balkanskem polotoku; pomemben element za to bi lahko bila proglasitev Balkana za brezatomsko območje." Partiji obsojata ameriško agresijo v Indokini, državi pa podpirata Arabce proti Izraelu, se zavzemata za LR Kitajsko v Združenih narodih, podpirata razoroževanje, se zavzemata za konferenco petih jedrskih držav in zahtevata odstranitev ostankov kolonializma. To skupno izjavo je podpisal Tito kot predsednik države in partije, Brežnjev pa kot generalni sekretar KP SZ.

Ljubljanski študentje so Brežnjevu med obiskom poslali pismo, v katerem so pozdravili njegov obisk v Jugoslaviji, a obenem želeli povedati, da se ne strinjajo z nekaterimi vidiki sovjetske zunanje politike, pri čemer so posebej omenili teorijo o omejeni suverenosti.

POGLED V ZGODOVINO

Ko sta leta 1955 Hruščov in Bulganin prišla v Beograd, da popravita mostove, ki jih je podrl Stalin leta 1948, sta Tito in Bulganin kot predsednik države in predsednik ministrskega sveta podpisala pozneje tolikokrat omenjano 'beograjsko deklaracijo', ki je Jugoslovanom ostalo vzor za vodenje meddržavnih odnosov. Med načeli, iz katereh "izhajata obe vladi", so

"spoštovanje suverenosti, neodvisnosti, integritete in enakopravnosti med državami v medsebojnih odnosih in zvezah z drugimi državami,"

"priznanje in razvijanje miroljubne koeksistence med narodi, ne glede na ideološke razlike in razlike v družbeni ureditvi,"

"izvajanje načela medsebojnega spoštovanja in nevmešavanja v notranje zadeve iz karkršnihkoli razlogov gospodarske, politične ali ideološke narave, ker so vprašanja notranje ureditve različnih družbenih sistemov in različnih oblik razvoja socializma izključno stvar narodov posameznih držav", in

"priznanje, da politika vojaških blokov povečuje mednarodno napetost, izpodkopava zaupanje med narodi in povečuje nevarnost vojne."

V DELU je Janez Stanič 27. septembra godrnjal, da "gotovo ne bi bilo odveč, če bi bili sproti in bolj obveščeni tudi o samih pogovorih." Obisk se mu je zdel pomemben in koristen, a ugotovil je, da so v "javnih nastopih Brežnjeva semintja zazveneli toni, ki jih pri nas nismo vajeni in misli, ki so morda premalo precizirane. Tako na primer je z idilično sliko splošne harmonije v sovjetskem notranjem razvoju, ki jo je Brežnjev podal v svojem govoru v Zemun." Pri nekaterih je "utegnila povzročiti vtis, da gre za dajanje nasvetov." Poleg tega so v zdravici Brežnjeva in v zemunskem govoru "nekateri formulacije, ki so manj jasne, kot bi si želeli;" na primer o prilagajanju načel beograjske in moskovske deklaracije, o družbenopolitičnih značilnostih, brez katerih ni socializma, in o obveznosti ZSSR, da brani socializem. "Ni nujno, da je to kaj drugega kot ustaljen in dobronameren besednjak," toda Staniču se je zdelo, da "bi bilo bolje, če bi osnovna načela naših odnosov... obremenjevali s čim manj dodatki. Verjamemo, da so bili na tajnih razgovorih glede teh in drugih zadev zelo jasni in natančni in da so uspeli zgraditi zanesljivo in trajnejšo osnovo za stabilne odnose, kajti to je nedvomno v interesu obeh držav," je zapisal Stanič.

TITO POTUJE

Po jubilejnih slovesnostih v Perziji, kjer je bil med drugimi kronanimi in nekrononami glavami sveta gost perzijskega šaha, je Tito posetil Indijo, odkoder odide v Kairo. Pozneje bo posetil Združene države, Kanado in Britanijo.

Ob robu

Da ne bi vedno jemali primerov o tem, kako so se baje komunisti borili za enakopravnost narodov in nacionalnosti, ki žive v Jugoslaviji, odnosno da ne bi vedno ilustrirali njihove borbe med vojno za "bratstvo in edinstvo" z borbo za suverenost slovenskega naroda, pojdimo danes malo bolj na 'periferijo', ki je Slovincem manj poznana - na primer na Kosovo.

Pri vsem govoričenju, ki ga poslušamo zadnja leta o tem, kako so komunisti rešili naše narode in nacionalnosti buržuskega zla, je treba vedno imeti pred očmi, da smo sedaj v letu 1971, to je 26 let po koncu te "borbe za bratstvo in edinstvo" in da vsakdo, ki bi hotel preskočiti pretekla leta, kot da jih ni bilo, govori z namenom, da bi prikril, kaj se je med tem dogajalo - to je v času, ko buržuji niso imeli nobenega vpliva, ko so bile vse njihove stranke razgnane, večina "reakcionarjev" potisnjena ob zid, a njihovi voditelji šest klafter pod zemljo z luknjo v tilniku.

V mislih imam "Resnico o Kosovu" iz DELA od 14. avgusta. Pisal jo je Ismail Bajra, predsednik komisije pokrajinskega komiteja ZK Kosovo za razvoj mednarodnih odnosov. Že sama glava tega članka "Po IV. Plenumu" (ko so zvrgli Rankovića) in podnaslova "Odnosi se morajo spremeniti" in "Kosovo ni več tisto, kar je bilo včeraj" je dovolj, da postavim vprašanje: zakaj ste vi, tovariši, ki se hvalite s cilji, za katere ste se baje borili za časa revolucije 1941-45, prišli do začetka njihove realizacije šele 25 let pozneje?

"Vsakodnevna praksa na Kosovu govori o povečanju progresivne zavesti medsebojnega zaupanja in razumevanja med narodi na Kosovu, o potrebi po skupnem življenju, ne glede na nacionalno, versko, socialno in drugo pripadnost. Koga moramo prepričati, da Kosovo ni več tisto, kar je bilo včeraj, ko je po krivdi buržoazije na Balkanu narodom tega območja grozila nevarnost medsebojnega iztrebljenja, asimilacije posameznih nacionalnih skupin, teptanja človekovega dostojanstva?... Mislimi, da se tako neugodne razmere spremenijo čez noč, bi pomenilo zavestno ali nezavestno spuščati se v idealizem in nacionalizem. Sprijazniti se s takšnim stanjem ali pa to opravičevati, pa bi pomenilo sprijazniti se z neenakopravnostjo in spuščati se v vode nacionalizma in unitarizma. Zveza komunistov Kosova se je stalno borila proti takim enako škodljivim skrajnostim..."

Besede kot "včeraj" in "preko noči" po 26 letih neomejene oblasti KP in njenega policijskega aparata, ko se ni mogel nihče zoprstavi kakršnim koli muham Titovega režima, samo kaže, da Ismail Bajra in njemu podobni zavestno lažejo, ko trdijo, da so se "stalno" borili proti tem skrajnostim. Lažejo zato, ker niso bili nikdar nacionalno čuteči in so bili svoje sedanje zadržanje prisiljeni sprejeti zaradi ljudske plime, ki jih je zalila.

IVAN STANIČ

V 'Elanu', tovarni športne opreme v Begunjah na Gorenjskem sodijo, da bo podjetje po končani zadnji rekonstrukciji letos, postalo največje podjetje te vrste na svetu.

ODGOVOR ARGENTINI IZ EVROPE...

Uredniku Klica Triglava.

G. Pavletu Rantu iz Argentini ni všeč moj nekrolog za pokojnim Borisom Kresnikom (KT 385 & 387) in to je njegova pravica. Urednik Klica Triglava se očitno ni niti najmanj pomišljal, da objavi njegovo pismo - enako kot je objavil moj nekrolog. Toliko smo se angleške demokracije le privadili, kar pa ne bi mogel reči za časopise, ki jih nekateri Slovenci izdajajo drugod, vključno v Argentini. G. Rantu bi bilo morda ljubše, če bi bil ves tisk glajshaltan, da bi imel cenzuro in hierarhično oblast Narodnega odbora, ki bi odločal, kaj je res in kaj ni ter o čem se sme pisati in o čem ne. G. Rant se je pritožil na Narodni odbor in na predstavništvo SDS. Na pomoč kliče "malce starejšega" urednika KT, pa tudi v Britaniji živečega člana Narodnega odbora dr. Ljuba Sirca. Glejte Zupana - heretika, ki razbija slovensko skupnost v Argentini! Na grmado z njim!

Kar se pokojnega Borisa Kresnika tiče, mi je dobro poznano, v kakem stanju je bil, zato mi ni treba o njem povpraševati nikogar. Enako kot jaz, tudi g. Rant piše, da se je v tem stanju nahajal "zadnja leta". Boris Kresnik pa je živel v Argentini dobrih 20 let...

Kar se kulturnega izživljanja v Argentini tiče, bi bilo malo čudno, če ne bi med tako številno slovensko kolonijo imeli tudi nekaj pesnikov, pisateljev, časnika-jev, učiteljev, profesorjev itd, ter zato tudi knjige, publikacije, zbornike, tečaje itd. Na koncu smo vse to imeli v malem tudi v vsakem begunskem taborišču. Razlika nastane, ko govorimo o politično-kulturnem ali če hočete političnem in kulturnem izživljanju, o politični literaturi, ideološki vzgoji itd. V tem pogledu je bila velika razlika med enim in drugim taboriščem, med eno in drugo slovensko kolonijo, med Slovenci v eni in Slovenci v drugi deželi. Kulturne akcije so normalno pogojene od svoje okolice, in to še posebno velja za politično-kulturne akcije. Ustvarjati privid neke pravovernosti tega ali onega "taborišča" je dejansko vleči razvoj nazaj, ne pa naprej. A ko g. Rant govori o prakticiranju pestrosti različnih mnenj in o enotnem pojmu slovenske skupnosti v Argentini, mislim, da je do te pestrosti prišlo šele v zadnjih letih s prelomom pri Slovenski kulturni akciji in pri Borcih, ki je "enoten pojem slovenske skupnosti" nekoliko postavil na glavo. Zaenkrat ne bom zahajal v to, zakaj je do te diferenciacije prišlo komaj sedaj in ne že poprej. Morda bo na to odgovoril g. Rant sam. Morda zato tudi dr. Žebot ni videl nobenega smisla, da hodi v Argentino, niti ga vidim jaz.

Zato naj na koncu pojasnim g. Rantu, ako tega ne ve, da so se mnogi Slovenci med vojno znašli med tnalom in nakovalom, ko so morali pihati v en rog, da jih ne bi zmlel drugi, čeprav niso simpatizirali ne z enim ne z drugim. Zato tudi denunciantstvo. Zato je prišlo tako v emigraciji kot doma do diferenciacije, ki pa se dolgo ni mogla javno manifestirati. Doma se ni mogla

manifestirati zaradi terorja, zunaj pa se ni manifestirala zaradi uvidevnosti, da ne bi "razbijali slovenske skupnosti" z ozirom na stalin izem doma - pa naj je bila potem že resnica kakršnakoli. Kar se pa Narodnega odbora tiče, bo ta postal "najvišja inštanca" v očeh naših ljudi šele takrat, ko bo postal reprezentativen organ slovenskih demokratov vseh barv doma in v tujini, ne pa zgolj vodstev dveh strank, ki sta zadnjič šli na svobodne volitve leta 1928. Za sedanje stanje se imamo zahvaliti tudi med drugim politični trmi vodstva Narodnega odbora v Argentini, ki se na vse kriplje upira vsakršni resni in iskreni reorganizaciji in razširitvi, ki bi ogrozila primat gotovega dela SLS. Položaj je danes že tak, da tudi, če bi do katerega premika v tem pogledu prišlo, bi sedaj naletelo v slovenskem zdomstvu že na majhen odmev. Zob časa je opravil svoje. Kaže, da je emigracija enostavna zamudila vlak. G. Rant tega seveda ne razume, ker gleda na stvari samo s pozicij svojega kroga, okrog katerega pa se ostala emigracija - še manj pa Slovenija doma - ne vrti. Zato tudi meni, da je slovenska skupnost v Argentini "eden bistvenih delov" Slovenije v svetu. Bojim se, da bi bil zelo razočaran, če bi šel na Primorsko, Koroško ali celo v domovino (oh, izdajstvo!) in na samem mestu ugotovil, da se ljudje za nas skoro ne zmenijo. Potem bi morda postal bolj ponižen in bi začel iskati novih poti do domovine, do novih generacij in do - ako sploh obstoja - lastne bodočnosti.

ALOJZIJ ZUPAN

...IN IZ ARGENTINE

Uredniku Klica Triglava.

Prebral sem nekrolog za Borisom Kresnikom v julijski številki Klica Triglava. Nisem v njem našel nič kaj posebnega kot željo, da se pove resnico o mladem idealistu.

Tako pa ne misli g. P. Rant, ki se je septembra razpisal na dolgo in široko o vsemogočem.

Iz njegovega pisma je videti, da se tudi on strinja z mišljenjem, izraženim pred leti od nekoga v 'Svobodni Sloveniji', da "smo smetana naroda", namreč mi v zdomstvu.

Seveda, (pri tem mislim na vse zdomstvo), mi smo najboljši del slovenskega naroda in zato tudi ni med nami pustolovcev in postopačev, polopov, lažnjivcev in pijancev, vsi smo zvesti svojemu narodu, svojemu jeziku, svojemu možu ali ženi, vsi smo cerkveno poročeni, med nami ni koruznikov, ločencev, bigamistov in prešuštnikov, med nami ni nobenega nemčurja, ne laškega renegata, iz naše družbe so odstranjeni folksdojčerji in seveda tudi obsedencev in denunciantov ni bilo in jih ni med nami.

In to kljub temu, da v isti številki Boris Pahor pravi, da ga dolžijo atentatov v Trstu v času, ko se je zdravil v Franciji. In to kljub temu, da je bilo veliko Slovencev odpeljanih iz begunskih taborišč v Italiji na zloglasne Liparske otoke, obdolženih komunizma. In to kljub temu, da je general Rupnik doživel poseben postopek in (ne)sprejem v slovenskem taborišču v Italiji.

Smrt, ki jo je gen. Rupnik dočakal, ni samo sramota za komuniste, ampak sramota za ves naš narod, ker smo

vsi v zdomstvu vedeli, kaj ga lahko čaka.

Za časa vojnese moje misli nikoli niso strinjale z idejami generala Rupnika, toda tistega mu jaz ne bi nikoli napravil, kar je doživel v slovenskem taborišču.

Pri Vaških stražah, pri četnikih, pri vseh treh domobranstvih, v sami Ljubljani, v Novem mestu in na terenu, na Koroškem in v begunskih taboriščih je vse tako lepo teklo, častno in pošteno, da smo vsi zaslužili spomenike in raj na tej zemlji... Zato je naše zdomstvo nezaslužena kazen...

Ali je sploh čudno, da postane nek mlad študent ražočaran, potem ko je dal vse za svoj narod in domovino? Ali je čudno, če je postal zagrenjen, potem ko je vse to gledal, poslušal in doživljal?

Če g. Rant misli, da so bili odnosi med klerikalci in liberalci pred, med in po vojni vsaj malo razumljivi in vsaj malo na kakšni pametni in poštenu osnovi, naj bo. Jaz tako ne mislim. In Kresnik gotovo tudi ni mislil tako.

Zelo ponesrečeno je, (kot tukaj pravijo) 'de mal gusto' vmešavanje duhovnikov v to stvar.

B.

Ukana

STONE SVETINA :

Ljubo Sirc

Spomladi mi je obiskovalec iz Slovenije priporočil, naj berem Svetinovo 'Ukana', slovenski best-seller, v založbi zavoda Borec v Ljubljani. Ker je bila knjiga, odn. tri knjige (gre namreč za roman v treh delih) razprodana, sem jih dobil šele nedavno in prebral vseh 2700 strani na dušek.

Če je umetniško vrednost dela mogoče soditi po tem, kako pritegne bralca, je vrednost Svetinove knjige vsekakor visoka. Sicer pa je drugi izdaji dodana kritična ocena Rade Jana pod naslovom 'Razmišljanja o Svetinovi trilogijski epopeji Ukana'. Ta kritika nekoliko izumetničeno in prisiljeno skuša dognati, kam delo spada "družbeno", kar je menda pač v duhu marksistične estetike.

Svetina sam piše precej bolj pristno in neposredno, tako da so tudi njegove sodbe o dogodkih, ki se jim v takem zgodovinskem romanu ni mogel izogniti, prav življenjske in mu očitno prihajajo od srca, kjer sodi o stvareh, ki so mu znane iz lastne izkušnje. To je toliko bolj presenetljivo in pomembno, ker je bil Svetina, čeprav najprej nemški vojak, partizanski in Knojevski oficir in nato partijski funkcionar. Skoro bi dejal, da je to dokaz, kako resnica postopno prodre skozi vse kalupe.

Snov dela so boji na Gorenjskem in Primorskem med partizani, Nemci, domobranci in še drugimi, ki jih je zaneslo v Slovenijo v letih 1943 do 1945. Opisani so spopadi, ki se jih iz pripovedovanja še vsi spominjamo: požig hotela na Pokljuki, napad na partijsko šolo v Cerknem itd. V resnici ne dogodka je vpletena izmišljena ljubezenska zgodba med študentom-partizanom Primožem in mestnim dekletom Ano, ki jo k partizanom pošlje nemški obveščevalec Wolf. Naslov knjige se namreč nanaša prav na to borbo med Gestapom in VOSom, predhonom OZNE.

Človek se nehote vpraša, ali je bilo pri nas res toliko izdajanja in vrivanja, da je to glavna tema tega prvega večjega teksta o partizanski vojni. In če je vsega tega zares bilo toliko, zakaj potem? Zato, ker smo Slovenci prav posebno izdajalsko razpoloženi? Seveda se s takimi vprašanji oddaljimo od romana kot umetniškega dela in ga začnemo

obravnavati kot zgodovinski dokument, kar v neki meri je. Na vprašanje o izdajstvu odgovarja Svetina šablonsko: vsaj dva glavna vrivaca sta predvojna aktivna oficirja. Ne vem, ali se je resnično kdaj primerilo, da je bil aktivni oficir, ki je šel k partizanom, povezan z Gestapom. Poznam vsaj en primer, da so aktivnega oficirja, poročnika korvete Marka Česnja iz Kranja, ubili isto noč, ko je k partizanom prišel, ne da bi imeli kakršen koli dokaz proti njemu. Kaže, da je bila komunistična folklor, da mora biti aktivni oficir izdajalec in da jo je privzel tudi Svetina. Toda manj šablonsko se Svetina loteva vprašanja, kdo je bil kriv nastanka domobranstva in končne smrti domobrancev. Svetina preprosto ne more napisati oguljene fraze, da je šlo za "izdajalsko buržoazijo", ki se je poslužuje še njegov recenzent Jan. Piše, da bele garde niso ustvarili samo farji, marveč tudi "mi sami, ker nismo znali po človeško ravnati z ljudmi". Popisuje, kako so bili v Dolomitih ljudje, "čeprav pobožni, s srcem za upor". Nato se je začelo pobijanje vse vprek in ljudje so se odvrnili. Eden Svetinovih partizanov pravi: "Poznam celo nekaj takih, ki so dali pobiti več naših ljudi, kot so pobili Nemcev..." Tako Svetina govori o večnem "čemu".

Glavnega vprašanja roman ne načinja in ni nemogoče, da Svetina o tem sploh ne ve. Glavni razlog za tragedijo na Slovenskem mora pač biti, da so si komunisti domišljali, da so dojel dokončno resnico o življenju in da zato lahko počenja jo kar se jim zdi potrebno, pri čemer je nekatere pri opredelitvi "potrebne" vodila tudi krvoločnost. In dokončna resnica, kot so jo razumeli tedaj, je bila, da je vsega zla na svetu kriva privatna lastnina in je zato treba uvesti stalinizem, ki so ga imeli za "socializem". Zaradi te dokončne resnice je bilo upravičeno vsako nasilje in so "moral" vsi člani partije sodelovati z OZNO". V imenu te resnice so obljubljali kmetom "čase brez davkov" in bledli podobne preproščine, da je bilo neki Svetinovi osebi dovolj: "Ne ustvarjamo iluzije nebes na zemlji".

Svetina se pritožuje, da so štabi jedli posebej in da je "med borci in tistimi, ki vodijo, nastajala razpoka". Človek bi štabom prato in solato z veseljem privoščil, če ne bi bili najvišji štabi prav zaradi poznanja "resnice" tako strahotno domišljavi, da z njimi sploh ni bilo mogoče pametno govoriti. O teh najvišjih štabih Svetina napiše malo, čeprav se v romanu pojavljajo znane osebnosti, toda bolj na robu, megleno.

Ko popisuje nižje poveljnice, spet pada v kalupe. Kolikor se obnašajo slabo ali noro, je tega kriv "socialni izvor" - pri dobitniški miselnosti ali srednje kmetstvo. Kot da ljudje ne bi bili ljudje, pa naj že bodo delavci, kmetje, obrtniki, izobraženci ali kar koli, taki ali drugačni.

Skoro najboljše popiše Nemce: niso več popolnoma povampirjeni, ampak osebe z dobrimi in slabimi stranmi, ujeve v nacistično mašinerijo. Morda so se mu nemški portreti posrečili, ker je bil v Nemčiji na delu in v nemški vojski in je poznal posameznike. Nasprotno so se mu Angleži in Američani tako ponesrečili, da nastaja vtis, da še z nikomer od njih ni sedel za isto mizo. Vsi vprek so egoistični, naduti, domišljivi, proti nam itd. Toda tudi najsimpatičnejši med partizani opravijo slabo. Primož, pošten in inteligen mladenič, ne more nikamor naprej, ker ni na vse tiho in se povrh še zaljubi v "gestapovko" Ano. Znajde se celo v zaporu, ker pravi, da je vojak in ne likvidator, ko mu OZna ukaže pobijati v Trstu po koncu vojne, dasi so mu Nemci pobili vso družino. Čeprav je hraber in sposoben, ne postane oficir, ker je to za "vdane", take, "ki so nadomeščali pomanjkanje vojaškega znanja z osebno hrabrostjo in padali brez potrebe". Dodati je treba: in mnogi drugi zaradi njihove nesposobnosti...

Druga simpatična oseba je miner Marko, starejši delavec, ki mu očitajo anarhizem. Pravi: "Vi se borite za oblast, jaz za svobodo". Ni čuda, da mu začne groziti komisar in da bi po vojni kmalu utegnil spoznati zapore za Ljubljano, če ga v romanu ne bi ubilo ob eksploziji v ljublj. smodnišnici.

(Zaključek na str. 5 spodaj)★

Potujete v Rim — Italijo?

Ne pozabite na slovenska hotela!

HOTEL "BLED,"

00185 ROMA - Via S. Croce in Gerusalemme, 40 - Tel. 777.102

HOTEL "DANIELA,"

00185 ROMA - Via L. Luzzatti, 31 - Tel. 750.587 - 771.051

Oba hotela sta med seboj povezana z vrtnim prehodom. Nahajata se v središču mesta, obdana z zelenjem, lastnim vrtom in parkirnim prostorom. Razpolagata s 70 sobami in 130 posteljami. Vse sobe so opremljene s privatno kopalnico in telefonom. Dve tretjini osebja je slovenskega. V restavraciji s 100 sedeži je na voljo italijanska kuhinja. Ako potujete z avtomobilom, preidite z avtoceste na Tiburtino. Od železniške postaje imate do hotelov direktno zvezo z avtobusoma štev. 3 in 9.

Dobrodošli!

VINKO LEVSTIK - lastnik

KLIC TRIGLAVA

Uredništvo in uprava: 76 GRAEME ROAD ENFIELD MIDDXX Tel. 01-363 5097

KLIC TRIGLAVA je politično neodvisen list, ki izhaja enkrat na mesec. Izdaja ga SLOVENSKA PRAVDA, združenje svobodnih in demokratičnih Slovencev. Njeno mnenje predstavljajo le članki, ki so podpisani od izvršnega odbora. Urejuje Dušan Pleničar.

Enoletna naročnina:

Naročnina za letalsko dostavo je navedena v oklepajih.

Anglija:	1.50	Francija:	15.-	Nemčija:	16.-
Avstralija:	4.00 (7.00)	Italija:	2500.-	Švedska:	20.-
Avstrija:	50.-	Kanada:	5.00 (8.50)	U.S.A.:	5.00 (8.50)

Južna Amerika: 1.5 funt sterlinga (3 funti) odn. odgovarjajoča valuta.

Poverjeniki:

Avstralija: Pavla Miladinović, 12 Oxford Road, Ingleburn, N.S.W.

Južna Amerika: Simon Rajer, 'Emona', Tucuman 1561 7.p.Dto.49, Buenos Aires

Sev. Amerika: Tine Kremžar, 11047 - 110 St., Edmonton, Alta., Kanada

Evropa (razen Italije): Naročnina plačljiva z mednarodno pošto nakaznico po navodilu uprave.

Italija: Saša Rudolf, Via Verniellis 24, Trieste 316

V Trstu je KT na prodaj v Chiosco Tranvie Opicina na Trgu Oberdan